

IS JEZUS
DE MESSIAS?

DOOR

J. ROTTENBERG

KONINKLIJKE BIBLIOTHEEK

0507 1151

1916

1917

1918

1919

1920

1921

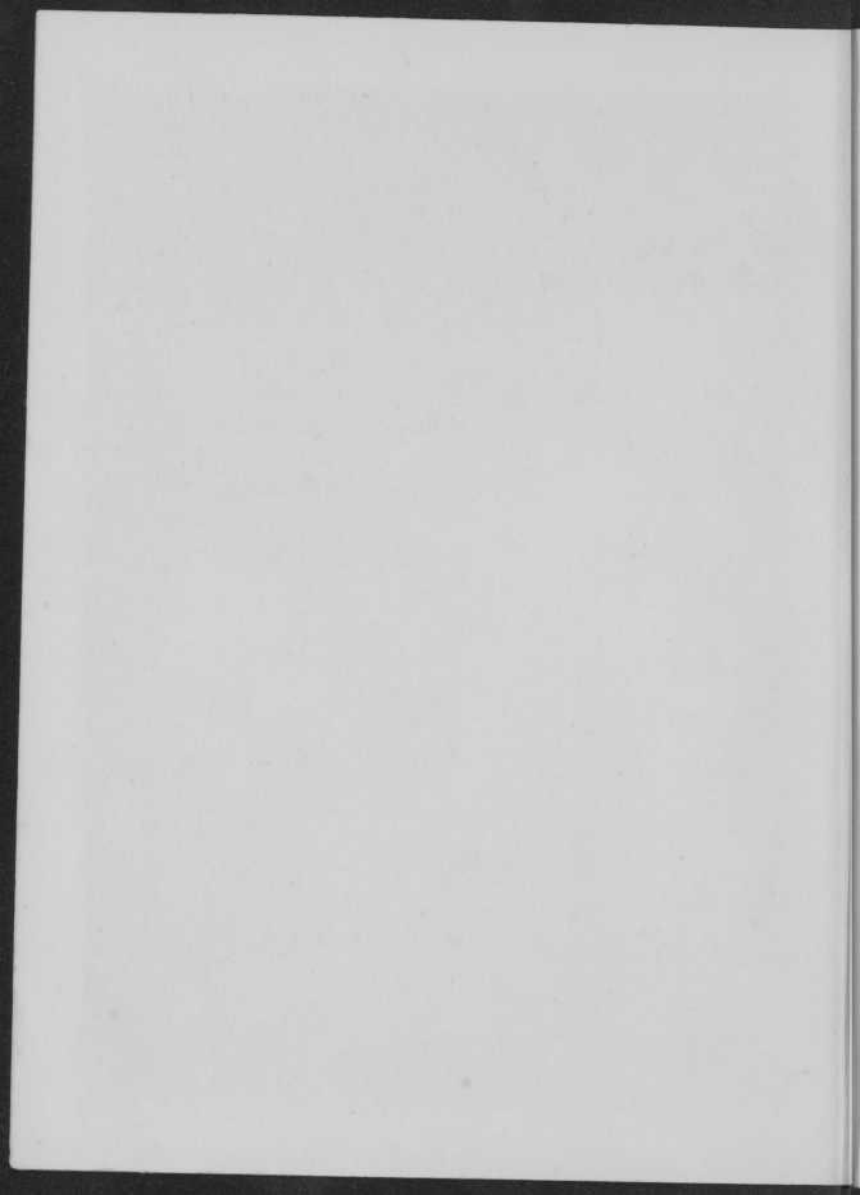
1922

1923

1924

950 877

**IS JEZUS
DE MESSIAS?**

0515100

DE IS JEZUS DE MESSIAS?

MIJN ANTWOORD AAN
RABBIJN G. DE LANGE

DOOR J. ROTTENBERG

MET EEN WOORD VOORAF
VAN DR. W. J. DE WILDE

J. N. VOORHOEVE - DEN HAAG - MCMXXXIII

WOORD VOORAF

Met genoegen geef ik een inleiding tot deze polemiek. Het is toch wel zeer verblijdend, dat discussie mogelijk blijkt tusschen een rabbijn en een tot Christus gekomen Jood. Dat een rabbijn wil ingaan op zijn beschouwingen en dat hij dit doet op een fatsoenlijke manier.

En wij zeggen: gelukkig, want het gaat hier om allerbelangrijkste dingen. Met instemming lezen wij dit geschrift. Niet kunnen wij in alle deelen meegaan met de exegese der verschillende teksten, maar wij achten *in dit verband* de gevolgde methode de juiste. De schrijver gaat immers den rabbijn op eigen terrein opzoeken en treedt hem tegemoet met wapenen aan diens arsenaal ontleend. Dit geestelijk schermtoernooi is zeer interessant en vonkt van vernuft. Maar menigmaal dachten wij: hierop zal de heer De Lange het antwoord moeten schuldig blijven of zich gewonnen geven. De argumenten van den schrijver zijn soms onweerlegbaar.

Maar . . . met argumenten komt men op dit terrein niet tot zijn doel. Noodig is zeer zeker, dat wij den

tegenstander toonen, dat wij *zijn* argumenten niet klemmend achten en zijn tegenspraak krachteloos. Aldus kunnen we van de defensieve houding overgaan tot de offensieve. Maar ook dat brengt ons er nog niet. Want indien wij iemand al zijn argumenten en al zijn tegenwerpingen ontzenuwen, hem daarvoor iets anders in de plaats geven kunnen wij niet. We kunnen hem hoogstens een andere theorie aannemelijk maken, maar hem een andere overtuiging geven . . . kan God alleen.

Nochtans, wanneer wij een getuigenis geven, zooals de schrijver dit vooral ook in zijn slotwoord doet, dan moet dat getuigenis gefundeerd zijn. En dat is hier het geval.

Zeer terecht zegt hij dan ook: „Het is geen vraag van abstracte redeneering.” En wij zeggen er bij: „en zelfs niet van exegese.” Het is hier tenslotte tweeërlei *geloof*.

Wij zijn echter overtuigd, dat alleen het levende geloof in Christus het altijd winnen zal van het geloof in . . . nu ja, . . . tenslotte: in den mensch. De meest frappante vraag van rabbijn De Lange is wel: „Wat hebt ge nu gewonnen met uw nieuw geloof?” Dat is inderdaad een echt „joodsche”

vraag. Maar het zijn toch geen utiliteitsredenen, waarom een Jood tot den Messias komt?

En vooral Paulus zou vragen: „Wat hebt ge nu *verloren* met uw nieuwe geloof?” En Rottenberg zal antwoorden: „Alles, opdat ik Christus moge gewinnen.”

Dit is het dwaze Gods, dat wijzer is dan de menschen.

Moge dit boekje velen uit Israël tot nadenken en zelfbeproeving stemmen en velen uit de Christenen tot ootmoedige dankbaarheid. Opdat nog menige Jood ga zeggen: „Ik zal opstaan en tot den Goël gaan, want ik verga van honger.”

En menig Christen: „Alle roem is uitgesloten.”

W. J. DE WILDE

EENIGEN tijd geleden richtte ik mij in het volgende artikel, onder den hebreewuschen titel „Ma Nisjtanoë,” tot mijn joodsche stamgenooten, hen daarin oproepende tot onderzoek van de Schriften, of niet Jezus van Nazareth de beloofde Messias is.

Als kinderen vroegen wij elk jaar op de beide eerste avonden van het Paaschfeest aan onze ouders de bekende vraag uit de Hagadah: „Ma Nisjtanoë — welk verschil is er tusschen dezen avond en alle andere avonden?” En als de Sederschotel op tafel stond, en het kleedje van de Mazoth afgenomen was, kregen we 't stereotype antwoord: „Awoudiem hojinoë — wij waren knechten van Pharao in Egypte.” Toen we ouder werden, en vooral later, toen wij den mannelijken leeftijd bereikt hadden, konden wij geen bevrediging meer vinden in de vragen en antwoorden van de Hagadah. Daar rezen andere vragen, moeilijker en diepzinniger in ons op. Vragen, die ons kwelden, omdat niemand er een antwoord op gaf. Waarom, zoo vroegen we ons af, waarom toch zijn we zoolang in balling-

schap? Waarom zijn we tot een spreekwoord en tot een spotrede onder alle volken? Waarom komt de beloofde Verlosser en de beloofde verlossing niet, waarvan alle profeten voorspelden? Waarom zijn we alles, wat we niet wezen moeten en waarom zijn we niet, wat we toch wezen moesten? Waarom zijn we niet, als zaad van Abraham, en krachtens Gods belofte, een zegen voor alle geslachten der aarde? Waarom zijn we niet een koninklijk priesterschap en een heilige natie? Waarom zijn we geen licht voor de heidenen?

En andere vragen ten opzichte van de volken rondom ons bestormden ons: Wie en wat zijn de volken rondom ons? Zij noemen zich Christenen; wat beteekent dat? Waarom dat algemeen erkend en gewettigd jaartal? Waarom is daar die wonderlijke blijdschap, waarmee zich de Christenen over de geheele wereld op 25 December verheugen en waarover zij de schoonste liederen zingen? Ma Nisjtanoë — waarom is deze dag verschillend van alle andere dagen?

En aangezien de Hagadah over al deze vragen zwijgt, bleven ook onze ouders het antwoord schuldig. Maar uitgaande van Rabbi Jitzchoks stelling:

„Wanneer de mensch tot u zegt: ik heb gezocht en ik heb gevonden, geloof hem,“ — zoo gingen wij ook zoeken. En wij hebben gevonden. Thans gaan wij krachtens dit voorrecht tot onze ouders, broeders en zusters, met de boodschap: „Verblijdt u met ons, want wij hebben gevonden!“

Weet gij waarom 25 December verschilt met alle andere dagen? Waarom die wonderlijke blijdschap en die jubelende vreugde? Omdat de Christenheid op dezen dag herdenkt de geboorte van den vancouds beloofden Verlosser, van den in het paradijs reeds aangekondigden Overwinnaar van dood en duivel, van zonde en ellende, de oorzaak der eeuwige zaligheid, van den met den Heiligen Geest Gezalfde, Vervuller aller beloften, waarop de patriarchen hoopten, die de profeten van verre aanschouwden en waarvan de psalmisten zongen. Immanuël, in Wien God en mensch elkaar ontmoeten.

Heeft Jesaja niet geprofeteerd van een Kind, dat ons geboren, een Zoon, die ons gegeven is, op Wiens schouder de heerschappij is en Wiens naam is Wonderlijk, Raad, Sterke God, Vader der eeuwigheid, Vredevorst?

Hoort in Bethlehems velden den engel. Verkondigt hij niet de komst van dat Kind: „Ziet, ik verkondig u groote blijdschap, die al den volke wezen zal: dat u heden geboren is de Messias, de Heere, in de stad Davids?”

Heeft Jeremia niet voorspeld: „Zie, de dagen komen, spreekt de Heere, dat Ik David een rechtvaardige Spruit verwekken zal, die zal Koning zijnde regeeren en voorspoedig zijn, en recht en gerechtigheid doen op de aarde, en dit zal Zijn naam zijn, waarmede men Hem zal noemen: **Jehovah Zidknoe?**”

Hoort uit den mond des apostels: „In den beginne was het Woord en het Woord was bij God en het Woord was God. Dit was in den beginne bij God. En het Woord is vleesch geworden en heeft onder ons gewoond. En wij hebben Zijne heerlijkheid aanschouwd, eene heerlijkheid als des Eeniggeborenen van den Vader, vol van genade en waarheid.”

Nee, geen mensch kon die namen dragen, behalve Degene, die even wonderlijk was in Zijn geboorte als in geheel Zijn leven, leer, lijden, sterven, opstanding en hemelvaart. Hij, van Wien God heeft

gesproken als het zaad der vrouw, dat de slang den kop verpletteren zou. Heeft Jesaja Hem niet aangewezen, toen hij schreef: „Ziet, een maagd zal zwanger worden en een zoon baren en gij zult zijn naam Immanuël heeten?” Immanuël! Welk een woord! God en mensch één! In Hem komt God tot ons en in Hem komen wij tot God!

Nu is mij alles duidelijk. Nu zijn al mijn vragen beantwoord. Nu weet ik, waarom we in ballingschap zijn. Waarom zoo lang. Waarom we een spreekwoord zijn onder de volken. Waarom we verstrooid zijn onder de Christenen. Maar ook, waarom die onuitsprekelijke vreugde van den 25sten December! Nu weet ik alles, want ik heb gevonden den Messias, Hem, van Wien Mozes en de profeten gesproken hebben. Nu weet ik ook, dat God geen mensch is, dat Hij liegen zou. Zijn beloften zijn in den Messias, Jezus van Nazareth, ja en amen geworden.

Dezen dag heeft God gemaakt. En toen de herders die boodschap hoorden, hebben zij tot elkander gezegd: „Laat ons heengaan en dat wonder bezien.” En zij vonden den Messias. Laat ons hetzelfde doen. En wij zullen een antwoord vinden

voor al onze vragen. Gelijk onze vaders geloofden het woord, dat tot hen gesproken was en in hope zalig werden, door het geloof in den komenden Messias, zoo laat ons uitgaan uit den nacht onzer verbijsterende problemen en verwarrende vragen tot het licht der heidenen, en geloovende den Messias, die gekomen is, ervaren in de zaligheid onzer ziel, dat Hij is de heerlijkheid van Zijn volk Israël. *)

Tegen dit artikel nu had de heer De Lange, een rabbijn uit Amsterdam, allerlei bezwaren, die hij door een der joodsche bladen zijner stad,**) in een tweetal artikelen, bekend maakte. Het verheugt mij zeer, dat de rabbijn zijn bezwaren gepubliceerd heeft. En om meer dan een reden. Vooreerst omdat er in zijn schrijven een oprechte en waardige toon heerscht, dien we van onze joodsche opposanten en in de joodsche pers hier te lande niet gewoon zijn. En ook omdat het beantwoorden zijner argumenten een aangename gelegenheid biedt om de

*) Mededeelingen der Ned. Ver. van Jodenchristenen, Extra Nummer, Kerstmis 1932.

***) Centraal Blad voor Israëlieten in Nederland, 24 Febr. en 25 Maart 1933.

christelijke waarheden in het Oude Testament opnieuw in hun onwedersprekelijk getuigenis naar voren te brengen.

Het ligt niet in mijn bedoeling den rabbijn van stap tot stap in zijn betoog te volgen, maar alleen de hoofdpunten nader te beschouwen en te weerleggen.

De schrijver begint zijn betoog met de bewering, dat ik het Jodendom den rug heb toegekeerd. Hij zegt: „Volgens zijn artikel heeft de heer J. R. het Jodendom den rug toegekeerd, omdat hij vragen had, die hij niet kon oplossen, doch vanzelf beantwoord werden, als men aannam, dat de Messias reeds verschenen was.”

Wij willen daarop het volgende antwoorden. Joden en Christenen mogen dan oordeelen in hoever deze beschuldiging waar is.

Wij weten, hoe bijna tweeduizend jaar geleden een zeker mensch opstond in het midden van het joodsche volk en voor zich den naam van Messias opeischte. Hij deed dit openlijk en overal, zoowel onder de edelen als onder de geringen, onder de

intellectueelen zoowel als onder de onwetenden, in Jeruzalem en verre daarbuiten. Hij bewees dit zijn recht niet alleen door natuur en geweten tot getuigen te roepen, maar op grond van de uitspraken der wet en der profeten, door den God Israëls gegeven. Hij, zelf een zoon van Abraham, kwam tot de verloren schapen van het huis Israëls, en eischte zijn recht op een joodsche waardigheid op grond van joodsche getuigenissen.

Hij sprak als machthebbende, maar werd niet erkend. Hij was machtig niet alleen in woorden, maar ook in werken. Maar die werken werden aan de macht van Beëlzebul toegeschreven. Hij verklaarde de Zoon des Allerhoogsten te zijn, maar Hij werd niet geloofd. Hij werd als een boosdoener, als een Godslasteraar, ter dood veroordeeld door het Sanhedrin. En dat vonnis werd bevestigd door den kreet der menigte: „Kruis Hem! Kruis Hem!” *)

Maar er waren twaalf apostelen en zeventig discipelen en andere Joden, die dezen zelfden Jezus

---

*) Marc. 15 : 13, 14

erkenden als het heil en de hope Israëls, zooals de priester Zacharias en zijn vrouw Elisabeth en honderden Joden vóór hen gedaan hadden. De oude Simeon behoorde onder hen, die de vertroosting Israëls en de vervulling van Gods beloften verwachtten. En hij dankte God, die Zich verwaardigd had, zijn hartewensch te vervullen en in vrede heen liet gaan, nu zijn oogen Hem aanschouwd hadden, die het Licht ter verlichting der heidenen en de heerlijkheid van Zijn volk Israël is. Joodsche herders in de velden van Bethlehem hoorden de hemelsche boodschap: „U is heden geboren de Zaligmaker, welke is Christus de Heere, in de stad Davids.”*) En zij gingen naar Bethlehem en zagen het woord, dat tot hen geschied was, en geloofden.

En als Jezus ter dood gebracht was, zien we hoe een van de oversten der synagoge, Nicodemus, en een ander, een raadsheer, Jozef van Arimathea, die eveneens het Koninkrijk Gods verwachtte, zich den Gekruisigde niet schamen, maar vrijmoedig heengaan en van Pilatus het lichaam van Jezus begeeren.

---

*) Lucas 2 : 11

En al deze Joden en nog talloos velen, onder wie niet weinig vrouwen, erkenden Jezus van Nazareth als den Messias, voorspeld door de profeten, niet-tegenstaande Zijn verwerping door de oversten des volks.

En een van hen verkondigde in Jeruzalem, slechts enkele weken later, te midden van een groote schare, Jezus als den Messias, op grond van Thora, Nebiim en Ketoebim, zooals hij door Jezus Zelf daarin onderwezen was tijdens diens leven en na diens opstanding. En drieduizend Joden kwamen onder zijn prediking tot geloof in dien verworpen Messias en werden gedoopt in Zijn naam. Ja, en de man, die daar sprak was dezelfde, die in een zondig oogenblik zijn Messias verloochend had in de zaal van den Hoogepriester, maar na de genezing van een kreupele met kracht getuigde: „Dit zij u bekend, en het gansche volk Israëls, dat door den naam van Jezus Christus, den Nazarener, dien gij gekruisigd hebt, welken God van de dooden heeft opgewekt, door Hem, zeg ik, staat deze hier vóór u gezond. Deze is de steen, die van u, de bouwlieden, veracht is, welke tot een hoofd des

hoeks geworden is." *) En tot het volk zeide hij: „De God van Abraham, Izak en Jacob, de God onzer vaderen, heeft Zijn kind Jezus verheerlijkt, welken gij overgeleverd hebt en hebt Hem verloochend . . . En nu, broeders! ik weet, dat gij het door onwetendheid gedaan hebt, gelijk ook uwe oversten. Maar God heeft alzoo vervuld hetgeen Hij door den mond van al Zijn profeten tevoren verkondigd had, dat de Christus lijden zou." **) Maar de oversten sloegen den raad van Rabbi Gamaliël, den wetgeleerde, in den wind, en geeselden de apostelen en verboden hun in den naam van Jezus te spreken. Maar de apostelen verheugden er zich over, dat zij waardig werden geacht om Zijns naams wil smaadheid te lijden, en hielden niet op dagelijks te prediken in den tempel en in de joodsche huizen, dat Jezus de ware Messias is. En joodsche priesters en Schriftgeleerden, mannen en vrouwen, aanzienlijken en geringen, farizeën en tollenaren, rijke en arme Joden beleden Jezus van Nazareth als den Messias, den Koning Israëls.

---

*) Hand. 4 : 10

**) Hand. 3 : 13—18

En onder al die Joden, die in Jezus van Nazareth als den Messias geloofden, was er een, die beschuldigd werd lasterlijke woorden te hebben gesproken tegen den tempel en de wet. Hij verdedigde zichzelf door den joodschen oversten en het volk Gods leidingen met de vaderen te herinneren en stelde hun klaar en onomwonden voor oogen, hoe die vaderen juist zoo de profeten vervolgd en verworpen hadden, als zij, hunne kinderen, Hem verworpen hadden, Wien al de profeten getuigenis hadden gegeven. En toen zij in plaats van dit feit te erkennen, hem steenigden, riep hij uit: „Heere Jezus, ontvang mijn geest!” *) En nederknielende, zeide hij met luider stem: „Heere, reken hun deze zonde niet toe!” **) Zoo leefde en zoo stierf een Jood, die in Jezus als den Messias geloofde. Hij schaamde zich dien Jezus niet, en hij bad zelfs om genade voor zijn joodsche broeders, die hem ter dood brachten.

En de getuigen dezer gruweldaad legden hun

---

*) Hand. 7 : 59

**) Hand. 7 : 60

kleederen aan de voeten van een jongen Jood. Deze was een geleerd man, een leerling van den beroemden Rabbi Gamaliël. Hij was een streng farizeër, onberispelijk naar de wet, ijverig tot dweepzucht toe, blazende dreiging en moord tegen de discipelen van Jezus. Maar deze moordenaar werd een martelaar, deze leeuw werd een lam, deze vervolger een belijder van dienzelfden Jezus. Hij schaamt zich het Evangelie van Christus niet, doch terzelfder tijd roemt hij er in een Hebreër uit de Hebreërs te zijn. Hij verloochent nimmer de hope Israëls. Neen, hij scheidt er een vermaak in, de voorrechten op te noemen, die God aan de Joden gegeven heeft. Hij heeft een groote droefheid en zijn hart klaagt over een gedurige smart van wege zijn broederen, zijn maagschap naar het vleesch, welke Israëlieten zijn, en zooals Mozes voor Israël tusschenbeide treedt, en zich voor God nederwerpende in het stof, uitroept: „Delg mij nu uit uw boek,” zoo roept deze discipel van Jezus in de brandende liefde voor zijn volk: „Ik zou wel wenschen verbannen te zijn van Christus.” *)

---

*) Rom. 9 : 3

maar behouden werden in Hem. Maar tegelijk brengt hij met kracht naar voren de genadegiften Gods aan Israël, die eeuwig zijn, zoowel als hun verkiezing, als beminden om der vaderen wil, die onberouwelijk is.

Wat volgt hieruit? Dat Jezus van Nazareth Zijn gansche bestaan, leer en leven grondde op Gods beloften aan Israël. En dat zij, die Hem volgden, dezen vasten bodem geen oogenblik verlieten, maar met Hem alle bewijzen der waarheid en van Jezus' Messiasschap alleen van kracht achtten op grond van de Schriften. Zij waren Joden en bleven Joden, omdat de heiligheid der ons van God gegeven Thora geen tittel of jota verloor, maar integendeel: de eenige autoriteit, waarop zij leefden en stierven, lag in hun levensmotto: „Opdat de Schrift vervuld werd.”

Wat geeft den heer De Lange, of eenigen anderen Jood ter wereld, het recht om ons — in den Messias geloovende Joden — te beschuldigen, dat wij het Jodendom den rug hebben toegekeerd? Wij, die, zooals Paulus zegt in Rom. 2 : 28 en 29, Jood

zijn in het verborgen; naar den geest. Wij, die met al de vezelen van ons bestaan voor tijd en eeuwigheid verbonden zijn aan de Schriften, zooals het van den aanvang af Joden waren, die Jezus als de hope Israëls hebben erkend en liefgehad.

Zoo de heer De Lange met de bewering, dat ik den rug toekeerde aan het Jodendom, bedoelt mijn gaan naar de synagoge, het waarnemen van zekere formaliteiten, ceremoniën, feesten, dagen, waschingen, spijs en drank, en andere dergelijke uiterlijkheden en persoonlijke meeningen, dan wil ik gaarne toegeven, dat dit zoo is. Maar ik weiger deze dingen te erkennen als behorende bij geloof en religie. Voor mijn gevoel hebben ze geen of uiterst geringe beteekenis. Ik acht ze met een der grootsten van ons volk — Saulus van Tarsen — niet meer dan „zwakke en arme beginselen.” *)

De heer De Lange denkt misschien het aan het rechte eind te hebben op grond van de meerderheid der joodsche leiders, die deze meening deelen. Mag ik hem in herinnering brengen, dat de

---

*) Gal. 3 : 9

gansche geschiedenis onzer natie het klare bewijs oplevert, hoe de meerderheid telkens afdwaalde, God verliet en verwierp en Zijn profeten en de door Hem gezondenen doodde, en hoe het altijd bij de minderheid was, dat God nog de getrouwen in den lande en de rechtvaardigen vond?

Het was niet bij de meerderheid van Jacobs zonen, dat de vreeze Gods woonde, doch alleen bij den verworpen Jozef. Maar het was wel de meerderheid van Israël, die het gouden kalf aanbad, en alleen de stam van Levi, die den Heere getrouw bleef. Niet in het meerendeel van ons volk in de woestijn had God behagen, maar alleen in Jozua en Kaleb. Het waren niet de millioenen, die Baäl dienden, maar de zeven duizend verborgen getrouwen, die met Elia hun knieën niet voor Baäl gebogen hadden. God had Israël uitverkoren niet om zijn veelheid boven andere volken, want het was het minste van alle natiën. En Hij beveelt Israël uitdrukkelijk: „Gij zult de meerderheid tot booze zaken niet volgen.” *)

---

*) Exod. 23 : 2

Wat is nu het doel van mijn schrijven? Mijn meening voorop te zetten en in een levendig debat door het laatste woord mijn tegenstander voor goed den mond te snoeren? Geenszins. Mijn hoofddoel is geen ander dan het Evangelie uit den nevel van menschelijke meeningen en dwalingen in al zijn klare zuiverheid en Goddelijke geloofwaardigheid naar voren te brengen en daarmee den grondslag van den christelijken godsdienst te bevestigen. Of door dit alles nog vele oprechte belijders van Jezus Christus mochten opgebouwd worden in hun allerheiligst geloof, vele wankelmoedigen en twijfelenden tot zekerheid en vele mijner joodsche stamgenooten tot erkenning der waarheid komen. Mijn gedurig gebed voor mijn volk gaat uit naar den God Abrahams, dat Hij hun verlichte oogen des verstands geve, opdat zij zien mogen de oorzaak van al hun ramspoed en ellende en zij in berouw en bekeering oogen en harten opheffen tot hun eenigen Messias en Koning.

The first thing I noticed when I stepped
out of the plane was the fresh air. It
felt like a warm blanket. The sun was
just starting to rise, and the birds were
singing. I had never felt so alive before.
The landscape was beautiful, with rolling
hills and a clear blue sky. I had heard
that the weather was perfect, and now I
knew it was true. I had come to the
right place at the right time. I was
going to have a great vacation. I was
going to relax and enjoy every moment.
I was going to forget all my problems
and just be here, in this beautiful place.
I was going to have a great time.

I had heard that the weather was perfect,
and now I knew it was true. I had
come to the right place at the right
time. I was going to have a great
vacation. I was going to relax and
enjoy every moment. I was going to
forget all my problems and just be
here, in this beautiful place. I was
going to have a great time.

DE PARADIJSBELOFTE

„En Ik zal vijandschap zetten tusschen
u en tusschen deze vrouw, en tusschen
uw zaad en tusschen haar zaad: dat-
zelfde zal u den kop vermorzelen, en gij
zult het de verzenen vermorzelen.“

Genesis 3 : 15

I N mijn artikel spreek ik „van den in het paradijs reeds aangekondigden Overwinnaar van dood en duivel.” Daarop zegt de heer De Lange: „De Christenen gelooven dat en dat nemen we hun niet kwalijk. Maar gij zijt een Jood en gelooft gij ook, dat in het paradijs de Overwinnaar van dood en duivel aangekondigd is en wilt, dat de andere Joden dat ook zullen gelooven? Maar waarom gelooft ge dat? In mijn Bijbel staat niets daarvan. Er is sprake van een „nachasj” en of de vertaling „slang” juist is of niet doet er niet toe. Het is in allen gevalle een dier, want de geschiedenis begint met de woorden (Gen. 3 : 1): De nachasj was het arglistigste van alle dieren des velds.” En na het oordeel van God over de slang geciteerd te hebben, roept hij triomfeerend uit: „Er staat niets van een Verlosser, niets van dood en duivel.”

Alvorens op de Paradijsbelofte nader in te gaan, zij mij de volgende inleiding vergund.

De mensch is geschapen als een zedelijk en dus

verantwoordelijk wezen. Dit blijkt uit schier iedere bladzijde van Oud- en Nieuw Testament. Kiest hij het goede, zoo is er lof. Kiest hij het kwade, zoo volgt straf. Geschapen naar het beeld en de gelijkenis Gods, had de mensch als logisch gevolg daarvan, schoon in begrensden graad, diens zedelijk vermogen ontvangen. En was dus bekwaam te kiezen tusschen goed en kwaad. De zedelijke maatstaf voor den mensch is de heiligheid Gods: „Wees heilig, want Ik, Jehovah uw God, ben heilig.” *)

Indien nu God den mensch geschapen heeft, volgens het scheppingsverhaal in Genesis, als redelijk en zedelijk wezen, met een vrijen wil en de macht om te kiezen tusschen goed en kwaad, maar zonder eenigen kans om dit vermogen in praktijk te brengen, welk een zinneloos voorrecht zou dit dan wezen!

En hier ligt de diepe beteekenis van de verboden vrucht. De keus was als de onvermijdelijke proef op de som; de keur op het edel metaal. De mensch

---

*) Lev. 19 : 2

had te kiezen tusschen goed en kwaad, maar niet zonder de liefdevolle waarschuwing: „Van allen boom dezes hofs zult gij vrijelijk eten. Maar van den boom der kennis des goeds en des kwaads, daarvan zult gij niet eten. Want ten dage als gij daarvan eet, zult gij den dood sterven.” *) Voorwaar, hier was volkomen vrijheid en volledige aanzegging van de gevolgen eener noodlottige keuze. Met uitzondering van het eene verbod lag daar de gansche hof van Eden met al zijn rijkdom voor 's menschen volle, vrije beschikking. En onder zulke omstandigheden kwamen de verantwoordelijkheid en de vreeselijke gevolgen van zijn val in volkomen rechtvaardigheid voor zijn rekening.

En zoo was Gods toorn over deze ongehoorzaamheid en zijn straf in allen deele gewettigd. Maar zijn barmhartigheid verzachtte aan alle zijden de snijdende scherpte van het vonnis. En bekroonde deze gratie in de Goddelijke belofte, dat eens het zaad der vrouw het zaad van de slang den kop vermorzelen zou. In deze belofte lag de kiem der

---

*) Gen. 2 : 18, 19

verlossing. Uit de wanhoop van den val, de bitterheid der zonde, de schrijnende pijn en de diep vernederende schande herademt het hart des menschen bij de visie op de vervulling dier Goddelijke belofte.

Die belofte, als een eerste evangelieboodschap, is even algemeen en omsluierd, als zij klaar en diep is. Het werk der verlossing ontvouwt dit mysterie pas in haar volkomen beteekenis. Het Evangelie openbaart de verborgenheid dezer godzaligheid.

Dat de Joden in den ouden tijd de overwinning van het menschelijk geslacht over de slang door den Messias verwachtten, wordt bewezen door de volgende woorden uit den Targum van Jeruzalem: „Wanneer de zonen der vrouw de geboden der wet houden, zullen zij in staat zijn om u den kop te vermorzelen, en wanneer zij die geboden verlaten, zult gij hun de verzenen kunnen vermorzelen, maar voor hen zal er genezing zijn, zooals er voor u geen genezing zal wezen, en zij, n.l. de zonen der vrouw, zullen volkomen herstellen משיחא דמלכא משיחא in de dagen van Koning Messias.”

De heer De Lange verzet zich tegen mijn beschrijving van den Messias als den in het paradijs voorzegden Overwinnaar van dood en duivel. Hij, volgens zijn beweren, vindt dit niet in zijn Bijbel. „Er is sprake van een nachasj en of de vertaling slang juist is of niet doet er niet toe. In allen gevalle een dier.”

In dit verband is het niet ondienstig aan te halen, wat de bekende geleerde en hebraïcus Dr A. Lukyn Williams zegt: „Het bewijst een wonderlijke onbekendheid met de godsdienstige gedachten der oude wereld, en de drijfveeren die geleid hebben tot de belichaming van zulk een gebeurtenis als die van het derde hoofdstuk van Genesis in de Heilige Schriften, om te veronderstellen, dat zij zich slechts ten doel stelden de natuurlijke vijandschap tusschen menschen en slangen uit te beelden. Ook de primitieve heidensche godsdiensten bekommerden zich niet om stoffelijke dingen, zelfs niet om slangen als zoodanig, maar zagen ze als vertegenwoordigende geestelijke machten. De primitieve mensch was door en door godsdienstig, doch heeft blijkbaar nooit een boom, of steen, of dier, of ster, als zoo-

danig of om zich zelf aangebeden, maar slechts als vertegenwoordiging en belichaming van een geestelijke macht. Om in Genesis 3 : 15 een beschrijving en een profetie te zien van den onuitwischbaren haat van menschen tegenover slangen en vermoedelijk ook omgekeerd, is onbestaanbaar zelfs met wat wij tegenwoordig van den godsdienst van den primitieven mensch weten." *)

Maar afgescheiden daarvan is de opvatting van de slang als belichaming van Satan werkelijk zoo onjoodsch als de heer De Lange het wil doen voorkomen? Was het niet het algemeen geloof der ouden, dat de duivel de hoofdbewerker was in de verleiding en dat hij zich daartoe van dit listig gedierte bediende?

In „*De Wijsheid van Salomo*” lees ik als volgt: „God heeft den mensch geschapen tot een eeuwig leven en heeft hem gemaakt tot een beeld, dat hij Hem zou gelijk zijn, zooals Hij is. Maar door den

---

*) Christian Evidences for Jewish people, bij Dr A. Lukyn Williams

nijd des duivels is de dood in de wereld gekomen, en die hem toebehooren, moeten hem smaken."

In *Sepher Hazohar* van Rabbi Simeon ben Joachi lezen we over de woorden: „De slang nu," als volgt: „Rabbi Isaak zeide, dat de slang de יצר הרע is. Rabbi Judah zeide, dat de booze verleider, is. Rabbi Judah zeide, dat hier sprake is van een werkelijke slang. Zij raadpleegden Rabbi Simeon en deze zeide, dat ze beiden gelijk hadden. Het was wel Samaël (de duivel), maar hij verscheen op een slang. Satan is ook het evenbeeld waarnaar de slang geschapen is. Slang en Satan zijn hier één. Wij hebben de overlevering, dat in dien tijd Satan van den hemel daalde en op dien slang reed." En iets verder op dezelfde bladzijde worden de woorden „de slang nu was listiger" verklaard als volgt: „De slang, dat is de Yetzer harä, de engel des doods. En omdat de slang is de doods-engel, heeft zij den dood veroorzaakt in de geheele wereld."

Rabbi Abraham Seba in zijn Pentateuch-commentaar, Zerór Hamór, zegt: „Met den „vijand" wordt Samaël bedoeld, dat is dezelfde als Satan en Yetzer

harā, die Adam verleidde en die nog op een verleidelijke wijze en met zijn dubbelzinnige woorden, die gladder zijn dan olie, de menschen achter zich trekt."

Rabbi Nechunja ben Hakannah, in zijn commentaar *Sepher Habahir*, zegt naar aanleiding van de woorden (Gen. 3 : 1.): „En zij zeide tot de vrouw," als volgt: „De goddelooze Samaël, in samenwerking met zijn heirleger, stond op tegen zijn Opperheer, omdat Hij tot Adam zeide: „Heb heerschappij over de visschen der zee, en over het gevogelte des hemels, en over al het gedierte, dat op de aarde kruipt." Hij zeide: „Wat moet ik doen om Adam te verleiden en hem van Gods aangezicht te verdrijven?" Toen daalde hij met zijn heirleger neder, en zocht hier een makker, die hem gelijk was. Hij vond de slang en zette zich daarop en reed op haar en kwam tot Eva."

Rabbi Mozes Alschich, in zijn commentaar *Thorath Mosche*, zegt in verband met de woorden (Gen. 2 : 25.): „En zij waren beiden naakt," als volgt: „Het is bekend, dat Satan dezelfde is als Yetzer

harā, als Samaël en de engel des doods. Toen Satan tot besef kwam, dat wanneer Adam niet zondigde en eeuwig bleef leven, hijzelf verslonden werd tot overwinning, spande hij zich in om Adam te verleiden. Ziende echter, dat hij hem niet overmocht, omdat hij Gode geheiligd was en Hem aankleefde, en dat zelfs het stoffelijke aan hem zeer rein was en niet gemakkelijk te verontreinigen, wat deed hij toen? Hij ging naar de vrouw, die van nature gemakkelijker te overreden is dan de man, om door haar den man te overwinnen."

Mag ik wederom vragen: Is de opvatting van de slang als belichaming van Satan waarlijk zoo onjoodsch als de heer De Lange tracht zijn lezers te doen gelooven? Of was het onbekendheid met de joodsche verklaring, die hem verbaasd deed uitroepen: „Nemen wij het den Christenen absoluut niet kwalijk, dat zij de in het Nieuwe Testament gegeven allegorische verklaring van het nachasj-verhaal aanvaarden, — u den Jood, die gezocht hebt, wel. Gij moogt dat niet apodictisch verkondigen, en als middel, om uw mede-Joden tot uw gevoelen over te halen, is het al zeer naief?"

Uit bovenstaande citaten blijkt, dat ook volgens joodsche uitleggers van het Oude Testament Satan de slang gebruikt als instrument ter bereiking van zijn doel en deze dus de hoofdbewerker was van Adams val. Hieruit volgt, dat tegenover den verleider „het zaad der vrouw” staat, als diens beloofde Overwinnaar.

Hoe veel of hoe weinig onze stamouders van deze profetie begrepen is voor ons moeilijk te bepalen. Dat zij de fundamenteele waarheid verstonden, zonder het hoe en wanneer ook maar bij benadering te kunnen beseffen, staat echter vast. Het is de vraag in hoever hun geestelijk leven (in den omgang met God toch zeker van zeer hoog gehalte) gerijpt was tot recht verstand van Zijn woorden, en in hoever de zondeval een onmiddellijken ommekeer en verduistering daarvan veroorzaakte. Maar dit daargelaten. Het was God en geen mensch, die hun deze belofte gaf, en het is niet aan te nemen, dat Hij dit deed zonder hun door den Heiligen Geest zooveel inzicht in deze verborgenheid te geven, dat zij niet alleen voor zichzelf, maar ook voor hun nakomelingschap tot in verre geslachten

vast konden hopen en blij vooruitzien naar dien komenden Overwinnaar als het beloofde zaad der vrouw. Deze vaste hoop en dit blij vooruitzicht was de eenige troost in dit zondig bestaan, buiten het paradijs toch waarlijk een huilende wildernis vol doornen en distelen.

Dat onze stamouders werkelijk zulk een inzicht in de verborgenheid van de Paradijsbelofte door den Heiligen Geest gekregen hebben, blijkt uit hetgeen de geïnspireerde historieschrijver ons onmiddellijk daarop verhaalt. Op één na het laatste vers van hetzelfde derde hoofdstuk luidt: „Adam noemde den naam zijner vrouw Heva, omdat zij eene moeder aller levenden is.” Eva חַוָּה is afgeleid van חַיָּה leven. Dus de onderhoudster van het leven. De vrouw, van wie Adam te voren minachtend had gezegd: „De vrouw, die Gij mij gegeven hebt, die heeft mij van dien boom gegeven, en ik heb gegeten,” die hij beschuldigde als de oorzaak van zijn dood en van den chaos, waarvan hij zich omringd zag, diezelfde vrouw werd na de belofte ook in zijn oog de bron van leven voor het geheele geslacht.

Een ander bewijs, dat onze stamouders de fundamenteele waarheid dezer eerste evangelieboodschap verstonden, is het eerste vers van het vierde hoofdstuk, waar Eva uitroept: „Ik heb een man van den Heere gekregen.” Van wege de bijzondere vermelding van dezen uitroep van Eva bij de geboorte van haar eersteling, en het gewicht, blijkbaar daaraan gehecht, mag voorzeker met grond beweerd worden, dat Eva daarin uitdrukking gaf aan haar blijde, schoon verkeerde meening, als zou de belofte van Genesis 3 : 15, die van zelf de sterkste verwachting en innigste hoop in haar hart had gewekt, nu in vervulling gaan. *)

De Midrasch Rabbah op Genesis 4 : 25. „God heeft mij een ander zaad gezet,” zegt: „Rabbi Tanchuma zegt uit naam van Rabbi Samuël: „Eva zag uit naar dat zaad, dat van een andere plaats zal komen. En welk zaad is dat? Dat is de Messias, de Koning.”

---

*) De wijze, waarop Targum Jonathan den uitroep van Eva weergeeft, is veelbeteekenend. Hij vertaalt: „Ik heb een man verkregen, den Engel van Jehovah.” Deze benaming was een bepaalde omschrijving voor den Messias, in het later tijdperk van de joodsche synagoge.

En om nog een getuigenis voor de messiaansche strekking in de Paradijsbelofte aan te halen, citeer ik een uitspraak van Professor Franz Delitzsch, een erkende autoriteit op het gebied der oudtestamentische exegese: „Zoo ligt daar deze profetie aan den drempel van het paradijs, zooals een geheimzinnige sfinx voor de ruïnen van een wonderschoonen tempel. Maar in historischen voortgang onthult zij haar verborgenheid. Het zaad der vrouw aan geheel de menschheid beloofd, begint zich als vrucht van een bepaald ras, dat van Sem, af te teekenen. Daaruit verkiest God Zich een volk in Abraham, en uit dat volk is het de stam van Juda, die aangewezen wordt als het geslacht, waaruit het zaad zal voortkomen. Maar de Zoon van Maria, de tweede Adam, voor ons verbrijzeld, opdat Hij den kop der slang verbrijzelen zou. Hij bracht de volle openbaring dezer verborgenheid door Zijn volbrachte overwinning op den aartsvijand van God en menschen.“ *)

Gaarne geef ik ook mijn beschouwing over het zaad

---

*) Commentar über die Genesis, von Franz Delitzsch.

van de slang, hoewel de rabbijn zegt: „Ik zal u maar niet vragen of de duivel ook gehuwd was en nakomelingen heeft.” De uitdrukking זרע — zaad, door den rabbijn met „kroost” vertaald, is een algemeene term voor geslacht, nakomelingen, zoowel wat betreft de vrouw aan de eene zijde, als de slang aan den anderen kant. En zoo omvat het zaad der slang het gansche uit haar voortkomende geslacht. Deze profetie richt zich dus tegen al de krachten des satans, die zich tegen de kinderen Gods zullen verheffen.

Rabbi Simeon ben Joachi noemt degenen, die de sterren aanbidden „kinderen van de oude slang, die Eva verleidde.” En op dezelfde bladzijde lezen wij: „Het veel vermengd volk (uit Exodus 12 : 23.) moet ongetwijfeld behooren tot het gif, dat de slang in Eva goot en van datzelfde gif kwam Kaïn, die zijn broeder Abel, den schaapherder, doodde.” *)

De vijandschap en de worsteling loopen uit op een eindelijke overwinning van den mensch op de

---

*) Sepher Hazohar I blz. 56

slang. En dat niet alleen. Die overwinning is niet beperkt tot den mensch, die haar behaalt, maar omvat heel het terrein der gevolgen van het verderf in de verleiding en val des menschen, door de slang gewrocht. Het is een overwinning, die een volkomen verlossing bevat uit de zonde en de ellende, zooals de val een val was in de zonde en de ellende. De vloek over de slang houdt den zegen over het menschdom in. Een belofte van verlossing, teweeggebracht niet door de vrouw, maar door haar zaad. Ook van haar geldt, evenals bij de slang, dat haar zaad de geheele nakomelingschap insluit. Maar terwijl haar zaad en niet zij zelf die overwinning bevechten zal, is het wel degelijk de slang, die door God met „gij” wordt aangesproken, de verleider zelf, die ten slotte overwonnen en vernietigd zal worden. Het zaad van de vrouw zal de slang den kop vermorzelen. Zooals in de slang, de persoon des verleiders, zoo culmineert ook het zaad der vrouw in een persoonlijk kampioen van zijn geslacht en behaalt de overwinning. De eenheid van het zaad der vrouw wordt gehandhaafd door het aanwijzend voornaamwoord **היא** en het achtervoegsel **היא**. Op de persoonlijkheid van de slang

wordt eveneens nadruk gelegd in het voornaamwoord „gij” met betrekking tot het eindconflict, waardoor bewezen wordt, dat de slang van de verleiding identiek is aan de slang van de eindcatastrophe. „Gij” staat tegenover „Hij”, en zooals „gij” onderscheiden wordt van het zaad van de slang, zoo zien wij in den uiteindelijke strijd een persoonlijken Zoon des menschen uit het zaad der vrouw de slang den kop vermorzelen.

In deze fundamenteele profetie treedt een strijdend en lijdend menschengeslacht, en een strijdende en lijdende Zoon der vrouw, maar als overwinnende, tweede Adam, hoofd van een nieuw, overwinnend menschengeslacht uit dien strijd en dat lijden te voorschijn.

DE IMMANUËL PROFETIE

„Zie, eene maagd zal zwanger worden,
en zij zal eenen zoon baren, en zijnen
naam Immanuël heeten.”

Jesaja 7 : 14b

V

VOOR ik tot de bespreking van de Immanuël-profetie in het zevende hoofdstuk van Jesaja overga, is het noodig de aandacht te vestigen op een groote fout, die mijn joodsche stamgenooten gewoonlijk maken in de veronderstelling, dat de eerste, zoo niet eenige grond voor ons geloof in het Evangelieverhaal bestaat in de messiaansche beloften van het Oude Testament. En joodsche schrijvers, die er op uit zijn om het Christendom als onwaar te brandmerken, trachten zich te wreken door het messiaansche karakter van de profetieën uit te schakelen.

Doch iedere Jood, die de moeite neemt om een oogenblik na te denken over het gebruik, dat wij van de oudtestamentische profetie maken, zal deze veronderstelling ongegrond verklaren. Het tegenovergestelde is waar. Ons geloof in het Evangelie is de hoofdgrond voor ons geloof in de waarheid van de messiaansche profetieën in het Oude Testament. Wij gelooven bijvoorbeeld in het lijden van Christus, omdat het een historisch feit is. Maar uit

een vergelijking van dit feit met het drie-en-vijftigste hoofdstuk van Jesaja volgt, dat deze profetie waar is, en daarom medewerkt als bewijs voor de Goddelijke inspiratie van dat boek. Om te verklaren, dat wij de waarheid van het Evangelieverhaal gronden op de oudtestamentische profetieën is precies hetzelfde en even ongerijmd, als te verklaren, dat de waarheid van Israëls verstrooiing onder de natiën bewezen wordt door de profetie van Mozes: „En de Heere uw God zal u verstrooien onder de natiën.” Israëls verstrooiing is een feit, en bewijst dat Mozes' profetie waarheid is. Zelfs als een joodsch schrijver ons bewijzen kon, dat wij in de uitlegging eener oudtestamentische profetie dwaalden, zou dit niets veranderen aan de feiten.

De heer De Lange heeft er niets tegen, „dat men in de Immanuël-profetie „alma” met maagd vertaalt, maar Jesaja wilde er ongetwijfeld niet den nadruk op leggen, dat de vrouw, die hij op het oog had, nog maagd was, want dan had hij het woord betoela gebezigd. Dat beteekent beslist maagd.”

Er zijn tweeërlei wegen om de beteekenis van een

woord na te gaan: de etymologische weg of die van de door het gebruik geijkte. Wat de etymologische beteekenis betreft is het woord afgeleid van עַלַם - alam, dat beduidt verbergen, en dat in Niphal de beteekenis heeft van verborgten of afgesloten. Voorts is „alma" een maagd, eene die geen man bekend heeft. Of eene volgens de gewoonte in die oostersche landen, waar maagden verborgten en afgezonderd gehouden werden, eene uit de openbare samenleving afgescheidene. Zoo noemden ook de Grieken, om dezelfde reden, maagden kluizenaresen, afgezonderden of opgesloten. Dat is de afleiding van dit woord en het beteekent eigenlijk een onbekende en reine maagd. In dien zin verklaart ook Aben Ezra het woord עַלְמוּת - alamooth in Hooglied. (1 : 3.) Hij zegt, dat het woord beteekent ongetrouwde dochters, die thuis gehouden werden en die van geen man bekend waren. Maar veel gewichtiger dan deze etymologische verklaring is de gewone gangbare beteekenis van dit woord. Nog zes malen komt dit woord in het Oude Testament voor, en overal in den zin van een maagd. Zelfs is dit het geval in de Spreuken (30 : 19.) en nog sterker in het Hooglied (6 : 8.)

waar de maagden genoemd worden in tegenstelling met koninginnen en bijwijven.

Het argument van den rabbijn, als zou de profeet het woord בתולה - betoela in plaats van עלמה - alma gebruikt hebben, zoo hij den nadruk op de maagdelijkheid van de vrouw had willen leggen, mist allen grond. Ik ben overtuigd, dat zoo de profeet het woord „betoela” gebruikt had en de Christenen hadden beweerd, dat dit „maagd” beduidde, de heer De Lange dezelfde bezwaren geopperd zou hebben. Dan zou hij er op gewezen hebben, dat in Genesis 24 : 16 de schrijver het noodig had geacht, er nog een bijzondere omschrijving aan toe te voegen, opdat men zou begrijpen, dat met „betoela” werkelijk „maagd” bedoeld werd. En evenzeer zou het niet meer dan natuurlijk geweest zijn, zoo hij er in dat geval ook Joël (1 : 3.) bijgehaald had, waar staat: „Kermt, als eene betoela, die met eenen zak omgord is wegens den man harer jeugd.”

Op den rabbijn maakt Jesaja 7 : 14 den indruk, dat de profeet „nu met den vinger een bepaalde jonge

vrouw aanwijst en zegt: Zie, dit meisje is zwanger en brengt een zoon ter wereld en zij zal zijn naam Immanuël noemen." Maar deze passage te verklaren volgens de natuurlijke opvatting van geboorte is belachelijk. Er is hier sprake van een wonder boven den natuurlijken gang van zaken. Daarom wordt het ook ingeluid met een bijzondere opwekking tot aandacht: הִנֵּה זֶה! zie! En het wordt door God Zelf gegeven als een teeken, grooter dan Achaz had kunnen vragen in hemel of op aarde. Hoe zou dit bij mogelijkheid een wonderteeken kunnen wezen, indien het slechts een natuurlijk ontvangen en geboren worden beteekende? Hoe kan een zaak, die dagelijks en zonder ophouden geschiedt, tot zulk een groot wonderteeken gesteld worden?

En zeker dient te worden opgemerkt hoe de joodsche vertaling van het Oude Testament in het Grieksch, de zoogenaamde Septuaginta, het woord „alma" vertaalt door *παρθενος*, precies hetzelfde woord, dat ook gebruikt wordt voor „betoela." Daaruit is duidelijk te zien, hoe de grieksch sprekende Joden der derde eeuw vóór Christus, die

onbevooroordeeld waren, dit woord „alma“ eenvoudig vertaalden als „maagd.“

De rabbijn vraagt: „Als dat teeken nu daarin bestond, dat een eeuw of acht later een maagd zwanger zou worden en een kind ter wereld zou brengen, dat Immanoeël zou genoemd worden, wat had Achaz daar dan aan, die dan al lang ter ziele zou zijn?“ Maar wie heeft dan gezegd, dat deze profetie is gegeven tot bemoediging van Achaz? Zij is alleen gegeven tot troost van het geloovig Israëel. Welk een zonderling verband zou het vormen wanneer er na de woorden: „Hoort gij huis Davids, die u aan de zwaarste zonden schuldig maakt,“ zou volgen in vers 14: „Daarom staat de Heere er borg voor, dat Hij uw rijk bewaren zal!“ Dit toekomstbeeld was even dreigend voor het afvallige huis van David, als veelbelovend voor de geloovigen Israëls. En dit dreigende van het אֵוֶת kan niet uitsluitend in het 15de vers schuilen, daar zoowel door לִבְנֵי als door הַנְּהוּהוּ het zwaartepunt van אֵוֶת in het 14de vers verlegd wordt.

Van het woord הַעֲלֵמָה - „de maagd“ meent de rabbijn te kunnen afleiden, „dat hier sprake is van

een maagd, die door Jesaja's auditorium gekend werd. Dus kan er daarom alleen al geen sprake zijn van een vrouw, die in een veel later tijdperk der geschiedenis leefde." Zoo meent de rabbijn, maar het is niet zoo. Hij heeft vergeten, dat de profeet Jesaja het woord הנדה - zie, altijd voor den toekomenden tijd gebruikt en dus staat de beteekenis lijnrecht tegenover diens opvatting.

Indien de profeet van een „maagd," die door zijn auditorium gekend werd, sprak — wie moest zij dan geweest zijn? Volgens den rabbijn „is het ook best mogelijk, dat met העלמה de vrouw van den profeet Jesaja bedoeld wordt." Maar is het denkbaar, dat de profeet over zijn eigen vrouw spreekt als „de maagd"? Bovendien is dit volstrekt uitgesloten met het oog op hoofdstuk 8 : 8, waar het kind als „Immanuël" wordt aangesproken in verband met het land, dat Hem toebehoort: „Uw land, o Immanuël!" Zooals Rabbi David Kimchi, gewoonlijk bij verkorting Redak genoemd, zegt: „Het is onmogelijk, dat dit slaat op den zoon van Jesaja en zijn vrouw, de profetes."

Nu schijnt Jesaja te spreken van een kind, dat in

den naasten tijd, nog vóór de verwoesting van Aram en Efraïm, zal worden geboren. Hij zegt: „Eer dit jongskén weet te verwerpen het kwade en te verkiesen het goede, zal dat land, waarover gij verdrietig zijt, verlaten zijn van zijne twee koningen.” *) Naar aanleiding daarvan vraagt de heer De Lange: „Is het rijk Israëls eerst in de dagen van Jesua van Nazareth te niet gegaan? En zoudt gij — afgezien daarvan — het niet een erg bemoedigend teeken voor Achaz vinden, als hij ongeveer acht eeuwen moest wachten, voordat hij van zijn vijanden verlost was? Of ziet ge misschien thans het absoluut ongerijmde van uw opvatting in en begint ge, na lezing van dit opstel, reeds eenigszins huiverig te worden, om maar grif te aanvaarden en voor de vrucht van eigen onderzoek uit te geven, hetgeen u van zekere zijde wordt... diets gemaakt?”

Wie diets gemaakt wordt, zal straks wel blijken. Van huiverigheid mijnerzijds kan geen sprake wezen. Dat het niet gemakkelijk is, de historische beteekenis der woorden, in het verband waarin

---

*) Jes. 7 : 16

Jesaja ze uitsprak, vast te stellen, geef ik grif toe. Allerlei verklaringen van het 16de vers werden reeds gegeven. Wat ook de schaduwzijde moge zijn van deze verschillende opvattingen, waar het bijzaken betreft, het geheel staat daar in zijn majestueuze hoofdlijnen als een onomstootelijk feit vast. Nu, wat de eerste vraag van den rabbijn betreft, of het rijk Israëls eerst in de dagen van Jezus van Nazareth te niet gegaan is? komt het mij voor, dat het „jongske” van vers 16 niet identiek is met den „Zoon” van vers 14. Hier dient opgemerkt, dat het hebreuwsche woord noch „zoon” noch „kind” beduidt, maar הַנֶּעֶר - „dit jongske.” Dit slaat m. i. op Schear-jaschub, welke te dien einde den profeet schijnt vergezeld te hebben. Zeker is het, dat die jongen als teeken diende. (Zie hoofdstuk 8 : 18.) Natuurlijk in geheel anderen zin dan Gods groote teeken Immanuël. Uit het 16de vers moest Achaz duidelijk worden, dat vóór deze jongen, Schear-jaschub, tot jaren des onderscheids kwam, de met elkaar verbonden koningen van het tooneel zouden verdwenen zijn. En dat gebeurde dan ook, want nauwelijks drie jaar later vielen de koningen van Israël en Syrië in de hand hunner vijanden.

Op de tweede vraag, of ik het een erg bemoedigend teeken voor Achaz zou vinden, als hij ongeveer acht eeuwen moest wachten, voordat hij van zijn vijanden verlost was? moet ik herhalen wat ik reeds gezegd heb: Deze profetie is niet gegeven tot bemoediging van Achaz. Het geheele hoofdstuk betreft het huis van David. Daaraan wordt voorgesteld om een teeken te eischen, en daaraan wordt een teeken gegeven. Het gaat dat huis aan. En inderdaad, dat oogenblik was beslissend voor het bestaan van dat huis. En hoe kon het anders, of het gegeven teeken moest daarop betrekking hebben. In tweeërlei opzicht houdt het daar verband mee: 1e. Het huis dreigde uit te sterven. De belofte spreekt van Eenen, Immanuël, die er uit voortkomen zal. 2e. Het huis van David was in Achaz door ongeloof en ontrouw aan Jehovah ontaard. En in tegenstelling met dezen staat van zaken, wordt het uitzicht geopend op den komenden waarachtigen Koning, wiens naam is Immanuël, die uit dat huis voortkomen zal.

De tijd, waarin het messiaansch karakter van deze passage door O. T. exegeten betwist werd, is

voorbij. De beste zijn tot de oude messiaansche opvatting teruggekeerd. Zelfs in het critische kamp heeft deze opvatting voorstanders gevonden. En onbevooroordeelde exegeten zijn er wel toe gedwongen, willen zij het verband geen geweld aandoen. „Daar Jesaja,” zegt H. Ewald, „den Messias als het middelpunt van den zaligen tijd beschouwt, doortrilt hem op dit oogenblik de hoogste spanning bij de gedachte aan de zekerheid van de komst van Eenen, die het volmaakte tegenbeeld zal vormen van den voor hem staanden zwakken en onwaardigen koning. En hoewel het teeken als zoodanig niets wonderbaarlijks bevat, zoo krijgt het door de afwijzende houding van Achaz en door de verklaring, dat de Heere Zelf een teeken zal geven als buitengewoon feit ter bevestiging van de profetische rede een vèrstrekkende beteekenis. En wijst op een aankondiging, die evenzeer betrekking heeft op de houding van Achaz, als zij de verlossing van Gods volk ten waarborg strekt. Nadat Achaz zijn ongeloof, niet alleen tegenover het woord van den profeet, maar ook tegenover Gods wondermacht, die in de redding van het davidisch rijk zou bevestigd worden, beslist uitgesproken had, kwam het er

niet zoo zeer op aan om Achaz nog een bijzonder teeken te geven, ten einde hem zijn ongelooft te volle te doen beseffen, dan wel om ten slotte het voortbestaan van het davidisch koningshuis te waarborgen." *)

In plaats van „het absoluut ongerijmde" van mijn opvatting te zien, ben ik nu nog meer versterkt in mijn overtuiging, dat het de Messias is, dien de profeet hier ziet als dengene, die geboren zal worden. In het negende hoofdstuk als geboren zijnde, en in het elfde hoofdstuk als den regeerenden vorst — een onafgebroken opklimming van vertroosting, een onverbreekbaar drievoudig snoer geweven in de drie perioden, waarin de profeet de toekomst van het volk ontleedt.

En wat vooral zeer opmerkelijk is in deze belofte, is het feit, dat wij door haar weer opnieuw bepaald worden bij Genesis 3 : 15. In de Paradijsbelofte wordt aan het zaad der vrouw de overwinning over de slang toegezegd. En hier treedt de vrouw en haar zaad voor 't eerst weer op den voorgrond.

---

*) Propheten des Alten Bundes, von H. Ewald

DE MESSIAS ALS KIND EN ZOON

„Want een Kind is ons geboren, een
Zoon is ons gegeven, en de heerschappij
is op zijnen schouder; en men noemt
zijnen naam Wonderlijk, Raad, Sterke
God, Vader der eeuwigheid, Vrede-
vorst.“

Jesaja 9 : 5

NA de profetie van het zevende hoofdstuk komt in des Rabbijns betoog een andere beroemde Messiasbelofte van den profeet Jesaja aan de orde. Het is die van het negende hoofdstuk. Maar deze profetie is zóó nauw verbonden met de leer der incarnatie, dat wij eerst bij deze een oogenblik moeten stil staan.

Christendom beteekent in zijn diepsten zin: Immanuël, de tegenwoordigheid Gods in het menschedom, de vervulling der hoop, die in minder of meerder mate iedere eeuw en iederen godsdienst vervult. Het Christendom bevestigt alzoo als een fundamenteel feit van den God, dien het aanbidt, dat Hij is een God, die Zichzelf heeft geopenbaard.

Van den aanvang af, zien we als 't ware iederen vinger heenwijzen naar den „Verwachte der eilanden” en den „Wensch der heidenen.” De patriarchen, de een na den ander, als de pioniers van ons geslacht, prentten hunne nakomelingen de van den beginne gegeven belofte in. En elk hunner her-

haalde: „Ik ben de beloofde niet, maar zie uit naar Hem en bereid u voor zijn komst.” En zelfs Mozes, die den Heere kende van aangezicht tot aangezicht, betuigde in nederigheid en oprechtheid: „Ik ben het niet, ik ben slechts zijn beeld en voorlooper.” Zoo ging het al de profeten. Zij wezen allen op Hem, die komende was. En elk hunner, door toenemend licht begenadigd, teekent Hem in klaarder beeld en zuiverder omtrekken.

En buiten Israël worden ook onder de heidenen soortgelijke geluiden en verwachtingen gehoord. Kort na Mozes geeft Zoroaster aan Perzië de voorspelling van een toekomstigen Redder en Rechter der wereld. Griekenland hoort in de sage van Prometheus, hoe hij van zijn ketenen verlost zal worden en de echo daarvan in het gebed van Socrates om Eenen, die uit den hemel nederdale tot onderwijzing in de waarheid en tot redding van den wellust, waaraan zijn volk zich zoo hardnekkig overgeeft. En het heidensch Rome hoort in den zang der Sybillen van den Goddelijke, die aan de wereld gegeven zou worden, en voelt de trilling der wereldverwachting, door Tacitus in woorden

gebracht, als hij schrijft, hoe alles uitziet naar den grooten leider, die in Judea zal opstaan en de wereld zal regeeren.

De oneindige en absolute Geest, zooals God in Zijn zuivere Godheid is, blijft in meerder of minder mate een abstractie voor het gansche menschedom, zelfs voor den diepsten mysticus.

Daarom is God in Zijn oneindige liefde en genade afgedaald uit het rijk der abstractie in dat van het concrete; uit het rijk der eeuwigheid in het rijk van den tijd en der eindigheid, waarin de mensch leeft. „Het Woord is vleesch geworden, en heeft onder ons gewoond.” Zoo en zoo alleen was er mogelijkheid, dat de mensch Hem met zijn begrip zou kunnen benaderen. En zoo mag het met recht worden opgemerkt, dat God tot den mensch kwam in een concrete gestalte en zoo Zichzelf aan dien mensch openbaarde. Deze waarheid is van groot gewicht zoo voor leer als voor leven. Het is de normale gang der opvoedkunde, die van het concrete tot het abstracte overgaat, van het bekende tot het onbekende. En zoo gebruikte God met eerbied gesproken in de menschwording het normale

middel tot onderwijs en zelfopenbaring. „Niemand heeft ooit God gezien; de eeniggeboren Zoon, die in den schoot des Vaders is, Die heeft Hem ons verklaard.” *)

Niet alleen zien wij dus de leer der menschwording als zuiver bijbelsch, maar ook in den diepsten zin redelijk. In de eerste plaats zegt ons ons verstand, dat in den mensch twee verschillende, elkaar tegenstrijdige elementen vereenigd zijn, n.l. geest en stof. De een geheel onderscheiden van den ander, en evenwel zoodanig in elkander grijpend, dat zij samen een harmonisch geheel vormen in den geschapen mensch. Nu volgt daaruit de vraag, of het sचेपsel en de Schepper, de mensch en God, zoodanig met elkander vereenigd kunnen worden, dat zij in hun eenheid en volkomen harmonie de gansche schepping omvatten.

Het verstand ziet, hoe het eindige niet tot den Oneindige kan opklimmen, zoo min als het stoffelijke uit zichzelf zich kan opheffen tot het geestelijke. Maar kan de Oneindige Zich niet nederbuigen tot het eindige en het opheffen tot Zichzelf en het

---

*) Joh. 1 : 18

met Zich vereenigen? Niet zoo, dat het eindige wordt veranderd in het Oneindige, noch het Oneindige in het eindige. Maar zoo, dat beide samengevoegd en tot eenheid verbonden worden. Er is niets onmogelijk voor de macht van den Oneindige. Maar kan de Oneindige Zich tot zulk een daad vernederen? En het verstand zegt, dat dit geen verhindering kan wezen voor den Oneindige, die in Zijn oneindigheid blijft, die Hij is. En bovendien, waar de schepping grond en oorzaak vindt, niet in een behoefte van den Schepper, maar in Diens goedheid en liefde, kan het niet anders dan die goedheid en die liefde waardig wezen, om Zijn scheppingsdaad te volmaken in de opheffing van het geschapene tot de volkomen eenheid en harmonie in Hem. Zoo kan de zuivere rede niet anders dan toestemmen, dat de menschwording niet alleen mogelijk, maar tevens gepast is.

Nu weet ik wel, dat dit geloof in strijd is met de Godsleer van Rabbi Mozes ben Maimon. Maar het is algemeen bekend, dat de Godsleer van dien zoo-genaamden „tweeden Mozes” niet bijbelsch, doch wel neoplatonisch Aristotelisme is. Zelfs nog onder

de Joden van zijn eigen tijd schijnt het geloof in een Goddelijke incarnatie niets vreemds geweest te zijn. Naar aanleiding van een zin in zijn Codex Jad Hachazakah, Hilchoth T'schovah, waarin hij zegt, dat ieder, die beweert dat God een lichamelijke, bepaalde gestalte heeft, een ketter is, zegt Rabbi Abraham ben David, door den joodschen historicus H. Graetz als den grootsten talmudist van zijn tijd genoemd, in een kanteekening: „Waarom noemt hij zoo iemand een ketter, terwijl velen, grooter en wijzer dan hij, deze overtuiging hebben beleden, in overeenkomst met hetgeen zij vonden in de Schriften (en nog meer in de Agadoth), die deze leer huldigen.”

En thans de Messiasbelofte in het negende hoofdstuk van Jesaja.

Op grond van Jesaja 9 : 6 trekt de heer De Lange de volgende conclusie: „Of Jesaja heeft hier niet den Messias op het oog; dan heeft die tekst (Jes. 9 vs 5.) dus niets te maken met datgene, waarover gij in geestdrift geraakt, of hij spreekt wel over den Messias en dan is daardoor bewezen, dat wij in

Jesua van Nazareth den Messias niet hebben te zien." De bewijzen voor het Messiasschap van Jezus van Nazareth bewaren wij tot straks. Hier willen we alleen maar zien, of Jesaja wel of niet den Messias op het oog heeft.

De moderne joodsche uitleggers zeggen, dat in Jes. 9 : 5 Koning Hiskia wordt bedoeld. Ook de heer De Lange schijnt deze gedachte toegedaan te zijn. Maar wat de profeet hier zegt kan onmogelijk slaan op dezen koning, die tien jaar tevoren geboren was. Bovendien was zijn rijk noch wat uitgestrektheid, noch wat duur betreft van dien aard, dat de profetie ook maar in de verte op Hiskia van toepassing kon wezen. Zijn geheele gebied besloeg maar een klein stuk van Palestina, en zijn rijk eindigde met Zedekia, een zijner opvolgers, en duurde dus niet langer dan een paar geslachten.

De oude joodsche exegeten zagen in dit Schriftwoord wel een Messiaansche profetie. De chaldeeuwsche paraphrase van Jonathan luidt: משיחא „Messias, wiens vrede over ons in zijne dagen vermenigvuldigd zal worden."

In het elfde hoofdstuk van het tractaat Derech Erez Zutha in den babylonischen Talmoed, zegt Rabbi Jose de Galileeër: אף שמו של משיח נקרא שלום שנא (ישעיהו ט: ה) אבי ער שר שלום... Ook de naam van den Messias heet Vrede, want er staat geschreven (Jes. 9 : 5.): Vader der eeuwigheid, Vredevorst."

In Midrasch Rabba worden de volgende woorden door de rabbijnen den aartsvader Jakob in den mond gelegd: ער אבשיו יש לי להעמיד מלך המשיח.. שכתוב בו כי ילד יולד לנו.. Ik heb nog den Koning Messias voort te brengen, aangaande Wien geschreven is: want een kind is ons geboren." *)

In zijn antwoord aan Jacob Alfajumi uit Jemen, op diens vraag aangaande de Joden, die den Islam moesten omhelzen, schrijft Rabbi Mozes ben Maimon als volgt: קרא לו הקב"ה (להמשיח) שש שמות על באמרו: כי ילד יולד לנו בן נתן לנו ותהי המשרה על שכמו ויקרא שמו פלא יועץ אל גבור אבי ער שר שלום.

---

*) Midrasch Rabba, Debarim I

וזה שקראו "אל" על דרך הפלגה להודיע שגדלתו מעולה
ממעלת כל אדם.

„God heeft Hem (den Messias) met zes namen genoemd, toen Hij aangaande Hem zeide: Want een kind is ons geboren, een Zoon is ons gegeven, en de heerschappij is op zijne schouders; en men noemt zijnen naam Wonderlijk, Raad, God, Held, Vader der eeuwigheid, Vredevorst. Dat Hij hem El noemt is hyperbolisch, om daarmede te verklaren dat zijn heerlijkheid die van alle menschenkinderen overtreft." *)

Wat de titels betreft passen de moderne Joden die niet toe op het Kind dat geboren, en den Zoon, die gegeven is, maar op God. Alleen den titel „Vredevorst" kennen zij aan den eersten toe. In plaats van onze gewone vertaling, geven zij het aldus weer: „De Wonderlijke, Raad, Sterke God, Vader der eeuwigheid zal hem Vredevorst noemen." Maar dit is in tegenspraak met den masorethischen tekst, die door onze vertalers gevolgd is. De afwezigheid van het lidwoord voor Pelé, Joëts enz. is tegen de

---

*) Iggereth Teman

theorie, als zouden zij namen van God zijn. Wie den majestueuzen eenvoud van de profetische taal kent, waar het gaat over den Allerhoogste, wordt getroffen door de onwaarschijnlijkheid, dat Jesaja hier vier titels aan elkaar zou schakelen, in plaats van zooals altijd eenvoudig van God of Jehovah te spreken. Bovendien is het in tegenspraak met het idioom der Schrift, om שמו den naam die betrekking heeft op den vernoemden persoon, te plaatsen voor den naamgever. Overal in de Schrift wordt שמו geplaatst tusschen den naamgever en den persoon of de zaak die genoemd wordt. Aben Ezra verwierp ook deze verklaring. Hij merkt op: יש אומרים כי פלא אבי ער הן שמות השם ושם הילד שר שלום והנכון בעיני כי כל אלה שמות הילד „Er zijn sommige uitleggers, die zeggen, dat Wonderlijk, Vader der eeuwigheid, zijn namen Gods, en alleen maar Vredevorst de naam van het Kind is. Doch volgens mijn beschouwing is de uitlegging, dat ze allen namen van het Kind zijn, juist.”

De rabbijn haalt aan Baron Christian Charles Josias von Bunsen, wien hij belijft te noemen „den Christentheoloog,” om te bewijzen, dat *El gibbor*

„God-held,” in den zin van een geweldig held, beteekent. Doch El, de naam Gods, wordt nergens gebruikt dan uitsluitend als naam Gods. Het komt enkelvoudig voor op 225 plaatsen, en steeds in den zin van God. Jesaja gebruikt het nooit in een andere beteekenis. Beslissend evenwel is dezelfde tekst in het volgend hoofdstuk. (Jes. 10 : 21.) Daar kan niemand een andere vertaling van geven dan: „Een overblijfsel zal terugkeeren tot den Almachtigen God.” Er is geen twijfel mogelijk, dat dit de zuivere beteekenis is van *El gibbor*. Zooals iemand, die latijn kent, *Deus omnipotens* door „Almachtige God” vertalen zal, zoo zal iemand, die hebreuwsch kent, op de vraag, wat *El gibbor* beteekent, onmiddellijk hetzelfde antwoord geven. Er is zoowel omtrent het eerste als het tweede geen twijfel mogelijk. Indien een hebreuwsch schrijver alleen het woord „machtig” had willen gebruiken, hij zou niet verlegen zijn geweest om woorden daarvoor te vinden, zonder daartoe een bijvoegelijk naamwoord te gebruiken, dat alleen bij God past. Het zou niet anders dan een opzettelijke misleiding van den profeet mogen heeten, deze woorden te gebruiken, indien niet in hun eenvoudige beteekenis. En dat

niet voor een onbeduidende gedachte, maar voor een, die het hart van het geloof raakt.

De profetie van Jesaja in hoofdstuk 9 : 5 was een belichaming van eeuwige waarheden, die eeuwen noodig hadden om in vervulling te gaan. De majestueuze figuur voor des profeten oog als in den wijkenden horizon terugtrekend, werd eindelijk vleesch in Jezus van Nazareth. En al de verwachting en hoop in Hem geconcentreerd, werden in Hem werkelijkheid — zijn ten deele reeds vervuld, ten deele nog in uitzicht gesteld. Want de volle vervulling wacht ons nog.

JEHOVAH ZIDKENOE

„In zijne dagen zal Juda verlost worden
en Israël zeker wonen, en dit zal zijn
naam zijn, waarmede men hem zal
noemen: De Heere onze gerechtigheid.”

Jeremia 23 : 6

W

IJ hebben ten slotte nog een kort onderzoek in te stellen naar de laatste door den rabbijn bestreden Messiasbelofte: die van Jeremia 23 : 5 en 6: „Zie, de dagen komen, spreekt Jehovah, dat ik David eene rechtvaardige Spruite zal verwekken, die zal Koning zijnde regeeren, en voorspoedig zijn, en recht en gerechtigheid doen op aarde. In zijne dagen zal Juda verlost worden en Israël zeker wonen, en dit zal zijn naam zijn, waarmede men Hem zal noemen: De Heere, onze gerechtigheid.”

De rabbijn stelt mij de volgende vraag: „Hebt ge u rekenschap gegeven van de beteekenis der woorden *Haschem Tsidkenoe*? Alleen wanneer „*Tsidkenoe*” een bijstelling is van *Haschem*, zegt de tekst, dat de koning in kwestie den naam Gods (+ een bijstelling) verkrijgt. Maar is dat noodzakelijk? Ge weet toch ongetwijfeld, dat het hulpwerkwoord — of wat dat vervangt — in het Hebreeuwsch weggelaten kan worden en dat dit tallooze malen geschiedt. Dus *Haschem Tsidkenoe* kan beteekenen: De Eeuwige is ons heil.”

In antwoord hierop zou ik den heer De Lange alleen maar willen herinneren aan die joodsche uitleggers, die zich niet door vijandschap tegen Jezus van Nazareth en het Christendom in hun exegese hebben laten leiden. Targum Jonathan spelt den laatsten zin van dit vers op deze wijze: ואקים לדוד משיח דצדקיא „En Ik zal David verwekken den Messias, den Rechtvaardige.”

In den babylonischen Talmud lezen we als volgt: שלשה נקראו על שמו של הקב"ה ואלו הן צדקים ומשיח וירושלים „Drie zijn er, die den naam van den Heilige, geloofd zij Hij, dragen: de rechtvaardigen, de Messias en Jeruzalem . . . De Messias, zooals er geschreven staat: En dit zal zijn naam zijn waarmede men Hem zal noemen: Jehovah Zidkenoe.” *)

In Midrasch Rabba wordt de vraag geopperd: מה שמו של מלך המשיח „Wat is de naam van Koning Messias?” Daarop antwoordt Rabbi Abba bar Kahana: ה' שמו „Jehovah is zijn naam,

*) Boba Bothra 75b

want er staat geschreven: dit zal zijn naam zijn, waarmede men Hem zal noemen: Jehovah Zidkenoe." *)

Onder de zeven namen van den Messias, rekt Rab Huna ook „Jehovah Zidkenoe” met heenvijzing naar Jeremia 23 : 6.**) En ook in Midrasch Thillim wordt dit vers toegepast op den Messias. Daar lezen we: „Ook den Koning Messias noemt God met zijn naam, want het heet in Jeremia 23 : 6 enz.” ***)

Rabbi Mozes Alschich zegt naar aanleiding van het 33e hoofdstuk van Jeremia als volgt: „Wie mag hij zijn, die tot Jeruzalem zegt, dat zij vertroost zal worden op grond van de vermaning: spreekt naar het hart van Jeruzalem? Is Hij het niet, *Jehovah Zidkenoe*, dat is Koning Messias? Zooals geschreven staat: En dit zal zijn naam zijn, waarmede men Hem zal noemen: *Jehovah Zidkenoe*. Van wege het recht en de gerechtigheid van zijn wezen.”

*) Midrasch Echa hoofdst. 1 : 51

**) Midrasch Mischle. hoofdst. 19 : 21

***) Midrasch Thillim 21 : 2

Ook de welbekende exegeet der 12de eeuw, Rabbi David Kimchi, verklaart deze plaats van den Messias. Hij zegt: יקרא המשיח בזה השם יהוה צדקנו לפי שביטוי יהוה צדק יהוה לנו קיום תמיד.

„Daarom wordt de Messias met den naam Jehovah Zidkenoe genoemd, omdat in zijne dagen de gerechtigheid des Heeren ons een gedurige steun zal zijn.”

Laat mij nog een ander beroemden geleerde der 15de eeuw noemen, Rabbi Jozef Albo uit Toledo, de laatste vertegenwoordiger van de joodsche wijsbegeerte in Spanje. Hij zegt:

ויקרא הכתוב שם המשיח יהוה צדקנו להיותו אמצעי אל שנשיג הצדק מהשם על ידו.

„De Schrift noemt den naam van den Messias Jehovah Zidkenoe, omdat Hij de Middelaar is, door Wien wij de gerechtigheid des Heeren zullen erlangen.” *)

Uit al deze aanhalingen is het duidelijk, dat afge-

---

*) Sepher Ikkarim, hoofdst. 28 blz. 54

zien van de vraag, of Jezus van Nazareth de beloofde Messias is of niet, die wij aanstonds zullen behandelen, er geen verschil is tusschen de oude joodsche uitlegging van dit vers en de onze. Maar om de kracht van dezen tekst te verlammen, wijst de rabbijn er op, dat in Jeremia 33 : 16 Jeruzalem genoemd wordt „Haschem Tsidkenoe,” en dan vraagt hij: „Hoe heb ik het nu? Zou God Zich ook in de steenen en het hout van Jeruzalem incarneeren (of moet men spreken van inlapideeren of inligneeren)? Zou het Woord niet slechts vleesch, doch ook hout en steen worden? Blijkt daaruit niet ten duidelijkste, dat Haschem Tsidkenoe beteekent: God is ons heil?”

In antwoord daarop zou ik hem alleen maar willen verzoeken het oorspronkelijke te raadplegen en hij zal zien, dat daar (Jer. 33 : 16.) letterlijk staat: „En Hij, die haar noemen zal, is Jehovah Zidkenoe.” En het is eigenaardig, de rabbijnen, die Jeruzalem dien naam toekennen, beroepen zich nooit op dezen tekst, maar op Ezechiël 48 : 35, en wel door het woord schama (aldaar) te veranderen

in schemoh (haar naam). (Zie Midrasch Echa 1 : 51; en Babah Bathra 75b.)

Ten slotte: nog een belangrijke bijdrage, door de rabbijnen voor de Godheid van den Messias als bewijs gegeven, is te vinden in Midrasch Mischli (6 : 11), waar wij aldus lezen:

ובא כמהלך ראשך. ראש זה מלך המשיח שעתיד לעבור
בראש ישראל. שנאמר: ויעבר מלכם לפניכם ויי בראשם.

„Zoo zal uw hoofd (ראשך = uwe armoede) u overkomen als een wandelaar. Het hoofd is Koning Messias, die bestemd is om aan het hoofd van Israël te treden, gelijk geschreven is (Micha 2 vs 13.): En hun Koning zal voor hun aangezicht henengaan, en de Heere in hunne spits (ויהודה בראשם = en Jehovah aan hun hoofd).”

IS JESUS DE MESSIAS?

„Ja, Heere, ik heb geloofd dat Gij zijt
de Messias, de Zoon Gods, die in de
wereld komen zoude.”

Johannes 11 : 27

DE spil, waar alles om draait, is de eenvoudige vraag: Is Jezus de Messias? Is Hij het niet, is Hij niet alles, wat Hij beweert te zijn, — dan is het Christendom een leugen. Dan volgen alle Christenen een dwaallicht, en zullen voor eeuwig verloren gaan in dien dag, waarop elk redmiddel van de leugen uit de hand zal worden geslagen. Dat is de slotsom, waartoe elke Jood onvermijdelijk moet komen, zoo hij staan blijft op zijn bewering, dat Jezus van Nazareth niet de Messias is.

En deze slotsom, — welk een weergaloos merkwaardige leugen! Die leugen heeft meer voor de menschheid tot stand gebracht dan al de waarheden te zamen! De schitterende stralen van het Christendom verlichten alles rondom zich. Zelfs den Jood, die het verwerpt! De God van den hedendaagschen beschaafden Jood is de God van het Christendom, en niet van de Talmoed-wijzen. Zijn monogaamsch familieleven is christelijk, en niet rabbijsch. En is dit alles de vrucht van een leugen?

Vele Joden zouden met grond aarzelen het Christendom als een leugen te veroordeelen, indien zij de bovenstaande consequenties voorzagen. En die zijn niet te ontgaan. Zoo dan, is het Christendom geen leugen, dan is het waarheid. En is het waarheid, dan is het waarheid met betrekking tot de gansche menschheid.

Waaruit is het duidelijk, dat het Christendom alleen goed is voor niet-Joden? Werd het niet, ik vraag het nog eens, in de eerste plaats verkondigd aan Joden, geloofd en verspreid door Joden? De heer De Lange zegt: „Wij apprecieeren het (Christendom) in de als Christenen geboren en.” Indien het Christendom de waarheid is, dan is ieder Jood zoowel als iedere niet-Jood gehouden om er in te gelooven. Is het leugen, laat iedere Jood en niet-Jood het afzweren en verwerpen. Heeft God gezegd, dat iemand de leugen zal gelooven, omdat zijn voorouders die geloofden? Of dat iemand de waarheid moet verwerpen, omdat zijn voorouders die verwierpen? En zoo God dit niet gezegd heeft, wie durft het dan zeggen? Weg dan met die ijdele en tegenstrijdige bewering als „wij apprecieeren

het Christendom in de als Christenen geboren,“ terwijl men de Joden — die het belijden — noemt ketters, afvalligen en wat al niet! Dergelijke beweringen mogen misschien diplomatisch zijn, maar verraden een vreeselijke liefdeloosheid jegens den medemensch, en van een rabbijn openbaren zij den abnormalen toestand van het Jodendom. Hoe kan men iets, dat den Jood tot een uitgestootene en uitgeworpene maakt, apprecieeren in den niet-Jood? Een iegelijk, die de leugen gelooft, is een ketter en van God afvallige, hetzij Jood of niet-Jood. Een iegelijk, die de waarheid gelooft en daaruit leeft, gelooft en leeft zooals God wil, dat hij gelooven en leven zal. Daar is geen speciale waarheid voor den Jood, en een andere speciale waarheid voor den niet-Jood. Is God één? Zoo is ook de waarheid één.

Bezwaren tegen Jezus' Messiasschap

De vraag of Jezus van Nazareth al of niet de Messias is, is dus geen vraag van abstracte rede-neering. Het is een vraag van leven of dood. Nu meent de heer De Lange ernstige bezwaren te

hebben tegen het Messiasschap van Jezus. Daarom na onze betooging, dat de genoemde profetieën geen ander dan den Messias kunnen gelden, gaan we nu over tot de bezwaren van den rabbijn tegen het Messiasschap van Jezus. Wij zullen, naar den regel der Talmoed-wijzen, antwoorden על ראשון אהרון: „eerst het eerste en daarna het daarop volgende.”

Het 21e hoofdstuk van Lucas

Het eerste bezwaar van Rabbijn De Lange tegen het Messiasschap van Jezus is ontleend aan het 21e hoofdstuk van Lucas. Wij zullen hem zelf daarover tot ons laten spreken. Hij zegt:

„Het Christendom verwacht de parousia, de wederkomst van zijn Messias. De voorspelling daaromtrent kunt ge lezen in het 21e hoofdstuk van Lucas. En in vers 32 staat: „Voorwaar zeg ik u, dit geslacht zal niet voorbijgaan, totdat alles zal geschied zijn.” En er zijn nu reeds tal van geslachten en 19 eeuwen voorbijgegaan en niets van dat alles is geschied! Is er nu niet veel meer reden voor den Christen om te wanhopen dan voor den

Jood? Want wel is ons de Messiaansche tijd voorspeld, maar er is niet bij gezegd, wanneer die zal aanbreken, zoodat men zou kunnen beweren, dat die tijd voorbijgegaan is. Is het u niet bekend, dat de eerste Christenen stellig verwachtten in hun dagen de wederkomst van J. (Jezus) te zullen aanschouwen? Wat hebt ge nu, wat dat betreft, gewonnen met uw nieuw geloof?"

In verband hiermede wenschen we de volgende drie vragen ter beantwoording te stellen: 1e. Is het ons niet voorspeld wanneer de messiaansche tijd zal aanbreken? 2e. Is er van alles wat Jezus in het 21e hoofdstuk van Lucas voorspeld heeft niets geschied? 3e. Verwachtten de eerste Christenen de wederkomst van den Messias in hun dagen te zullen aanschouwen?

Op de eerste vraag antwoorden wij:

Niet alleen is ons de messiaansche tijd voorspeld, maar ook wanneer die zal aanbreken. En het zijn vooral drie voorzeggingen waaruit dit zeer duidelijk blijkt.

De eerste voorzegging is in het 49e hoofdstuk van Genesis. Daar, in het tiende vers, nadat in het voorafgaande gezegd is, hoe Jakob zijn zonen bijeen roept en verkondigt, hetgeen hun in de navolgende dagen wedervaren zal, wordt van den stam Juda voorzegd: „De schepter zal van Juda niet wijken, noch de wetgever van tusschen zijne voeten, totdat Silo komt, en Denzelve zullen de volkeren gehoorzaam zijn.” Dat Silo, van Wien hier gewag gemaakt wordt, waarlijk de Messias is, heeft de geheele oude joodsche overlevering erkend. Dat blijkt uit Targum Onkeles, Targum Jonathan, Targum Jeruschalmi, den Talmoed en andere joodsche schriften. Dus de schepter zou van Juda niet wijken, dan bij de komst van den Messias. Doch de heerschershaf is van het joodsche volk wel geweken, al bijna tweeduizend jaar. Bijgevolg moet de Messias alreeds gekomen zijn.

De tweede voorzegging, waaruit blijkt, dat de verschijning van den Messias reeds voorbij is, vinden we in het negende hoofdstuk van Daniël, de laatste vier verzen. Ook deze profetie wordt door de meeste oude joodsche exegeten verklaard in betrek-

king tot den Messias. En zeker, als deze plaats niet in dien zin verklaard wordt, dan is er in het gansche Oude Testament geen passage, die niet in anderen zin verdraaid kan worden. Nergens wordt er uitdrukkelijker gewag van Hem gemaakt dan hier. Hij wordt genoemd Messias de Vorst, en van Hem wordt gezegd: „Hij zal uitgeroeid worden, maar het zal niet voor Hemzelve zijn.” Vervolgens worden Hem hier dingen toegeschreven, die op niemand anders van toepassing kunnen zijn. Hij zal de overtredingen sluiten, de zonden verzegelen, de ongerechtigheid verzoenen, een eeuwige gerechtigheid aanbrengen, het gezicht en den profeet verzegelen. En wie kan dat anders doen dan de Messias?

In deze profetie van Daniël zijn voornamelijk de volgende waarheden vervat: Ten eerste, dat het begin der berekening omtrent de jaren, die op den dood van den Messias moesten uitloopen, moet vallen in dien tijd, toen het bevel uitging aan Nehemia om Jeruzalem te herbouwen: negen-en-zestig jaarweken of zeventallen van jaren daarna, komt men juist uit op het jaar van Jezus' kruisiging.

En ten tweede, dat de Messias komen moest, terwijl de tempel nog stond en de offeranden nog plaats hadden, en bovendien niet lang vóór de laatste verwoesting van Jeruzalem en de afschaffing van den oudtestamentischen offerdienst. Bijgevolg is de Messias reeds vóór de verwoesting van Jeruzalem gekomen.

Een derde voorzegging vinden wij in het tweede hoofdstuk van Haggai (7-10). Dat deze woorden over den tweeden tempel handelen, wordt door Rabbi David Kimchi en andere joodsche geleerden erkend. Voeg hierbij Rabbi Akiba, die deze plaats als van den Koning Messias verstond, maar ze kwalijk op den valschen Messias Bar Kochba toepaste. *)

Dat ook in deze profetie van geen anderen tempel sprake kan wezen, blijkt heel duidelijk uit de aanleiding tot deze belofte. De oude lieden onder de Joden stortten tranen, als zij zagen, dat dit huis minder in luister was dan Salomo's tempel (Ezra 3 : 12). En om hen te troosten en moed te geven,

---

*) Tractaat Sanhedrin 97b

om dit gebouw te voltooien, geeft God hun de belofte: dat de heerlijkheid van dit laatste huis grooter zal zijn, dan die van het eerste. Wil men het woord „laatste” als bijnaam van heerlijkheid beschouwen, is mij ook goed. Dan wijst de profeet op het contrast tusschen de toekomstige heerlijkheid en den tegenwoordigen staat. Doch dat die heerlijkheid niet gelegen zal zijn in uitwendige en stoffelijke dingen, maar in geestelijke. Die zal niet bestaan in goud en zilver, dat aan God niet ontbreken zou, indien Hij dezen tempel daarmede opsieren wilde, want alles is in de hand van Hem, die zegt: „Mijn is het zilver en mijn is het goud.” Maar die zal gelegen zijn in de komst van Hem, die de „wensch aller heidenen” is, en dat kan niemand anders zijn dan de Messias; en in een vrede, dien Hij zelf aanbrengen zal.

Wij vinden in deze profetie de volgende waarheden vervat: 1e. Dat de Messias komen zal, terwijl de tempel nog staat; 2e. dat met de komst van den Messias groote veranderingen onder Joden en Heidenen zullen plaats hebben; en 3e. dat ook de Heidenen tot den Messias, hun wensch, zullen

bekeerd worden. Bijgevolg is de Messias reeds gekomen.

Wat de tweede vraag betreft, namelijk: is er van alles wat Jezus in het 21e hoofdstuk van Lucas voorzegd heeft, niets geschied? zou ik den wel-
eerwaarden rabbijn en al zijn geloofsgenooten willen verzoeken om dat hoofdstuk eens aandachtig te lezen, en te letten op wat Jezus daar voorzegt aangaande de lotgevallen van Jeruzalem, den tempel en het joodsche volk. Als sommigen der discipelen zijn aandacht vestigen op den tempel, met schoone steenen en begiftigingen versierd, zegt Hij: „Wat deze dingen aangaat, die gij aanschouwt, daar zullen dagen komen, in welke niet één steen op den anderen steen zal gelaten worden, die niet zal worden afgebroken.” Laat men dit vergelijken met wat Flavius Jozefus daaromtrent getuigt in de Joodsche Oorlogen, III boek, hoofdst. I, XXII, XXVI, XXXIV, en dan zeggen of het al of niet geschied is. En dit zelfs tegen het bevel van Titus in. Van Juda en Jeruzalem spreekt Jezus aldus: „Wee den bevruchten en den zoogenden vrouwen in die dagen! Want daar zal groote nood

zijn in het land, en toorn over dit volk. En zij zullen vallen door de scherpte des zwaards, en gevankelijk weggevoerd worden onder alle volken; en Jeruzalem zal van de heidenen vertreden worden, totdat de tijden der heidenen vervuld zullen zijn." Dat dit alles naar de letter vervuld is, blijkt duidelijk uit Flavius Jozefus.

Jezus noemt ook een aantal teekenen, die de verwoesting van stad en tempel zullen vooraf gaan. Hij zegt: „Velen zullen er komen onder mijnen naam, zeggende: Ik ben de Christus, en de tijd is nabij gekomen! Gaat dan hen niet na." Dat deze waarschuwing noodig was, heeft ons de geschiedenis duidelijk geleerd. Immers, aan valsche messiasen heeft het Israël niet ontbroken. Lees hieromtrent Flavius Jozefus, Joodsche Oorlogen, II boek, hoofdstuk XXIII. Jezus spreekt daar ook van oorlogen en beroerten. En de historici verhalen, dat er vóór de verwoesting van Jeruzalem oorlogen gevoerd werden niet alleen in Palestina, maar ook in Italië. Daar heerschte ook een zeer zware pest, gepaard met hongersnood. En als Jezus voortgaat en zegt: „dat de Joden gevankelijk weggevoerd

zullen worden onder alle volken," is dit een voorzegging zóó klaar, dat zij geen uitlegging of bewijs noodig heeft. Daarbij moet men niet vergeten, dat toen Jezus deze voorzeggingen deed, Jeruzalem nog in diepen vrede vóór Hem lag, met zijn prachtige tempel aan den voet van den Olijfberg, in zijn hoogsten bloei en in zijn schitterendsten luister. Er was ook vrede met Rome. Niemand kon dus vermoeden, dat beide: stad en tempel ter verwoesting gewijd, en geheel het volk tot een staatkundigen dood opgeschreven was. Alleen Hij, die niet naar het gezicht Zijner oogen richtte, zag het wegnemen van den vrede en het uitbarsten van een der verschrikkelijkste oorlogen, die ooit gevoerd is.

Is er werkelijk van alles wat Jezus in het 21e hoofdstuk van Lucas voorzegt heeft niets geschied? Of zal de heer De Lange het absurde van zijn bewering nu inzien?

Op de derde vraag: Verwachtten de eerste Christenen de wederkomst van den Messias in hun dagen te zullen aanschouwen? is ons antwoord:

Het is niet juist, dat Jezus of Zijn apostelen leerden, dat Zijn wederkomst in heerlijkheid aanstaande was, in den zin, waarin Rabbijn De Lange dit opvat. Integendeel, Jezus brengt juist met opzet in Zijn gelijkenissen en profetisch onderwijs naar voren, dat Zijn discipelen zich geen verkeerde voorstelling daarvan moeten maken. In het negende hoofdstuk van Lucas lezen wij, hoe zij nabij Jeruzalem gekomen, meenden dat het Koninkrijk Gods terstond zou openbaar worden. En om deze verkeerde gedachte te bestrijden, sprak Hij een gelijkenis tot hen, waarin Hij Zichzelf beschreef als de man, die reisde naar een vergelegen land om voor Zichzelf een koninkrijk te ontvangen en dan weder te keeren. En hoe Hij gedurende Zijn afwezigheid — die in het gelijkkluidend verhaal bij Mattheüs „lang” wordt genoemd — Zijn dienstknechten beval met de door Hem geschonken ponden of talenten handel te drijven. Heeft Hij met die opdracht niet elke gedachte aan onmiddellijke wederkomst in heerlijkheid afgesneden? En wijst Hij niet ten overvloede op het feit, dat er geruime tijd tusschen Zijn eerste en tweede wederkomst verlopen moet, door de volgende woorden in het 25e hoofdstuk van

Mattheüs: „En na een langen tijd kwam de heer van deze dienstknechten en hield rekening met hen.” En als wij de meest in bijzonderheden afdalende profetische rede van Jezus in het 24e hoofdstuk van Mattheüs nalezen, dan vinden wij daarin Zijn terechtwijzing aan het adres der discipelen, die Zijn wederkomst terstond verwachtten, in de veronderstelling, dat de komende gebeurtenissen in verband met de verwoesting van den tempel, waarvan Hij zoo juist gesproken had, het teeken dier wederkomst zouden zijn. Hij zegt in antwoord op deze meening, dat deze catastrophen niet de voleinding der wereld zouden wezen: „Gij zult hooren van oorlogen, en geruchten van oorlogen; ziet toe, wordt niet verschrikt; want al die dingen moeten geschieden, maar nog is het einde niet.” Hetzelfde is ons opgeteekend in het 21e hoofdstuk van Lucas: „Nog is terstond het einde niet.”

En wat betreft den door den rabbijn aangehaalden tekst: „Dit geslacht zal geenszins voorbijgaan, totdat al deze dingen zullen geschied zijn,” hij weet toch ongetwijfeld, dat דור in het hebreuwsch en γενεα in het grieksch, steeds gebruikt worden

voor het woord „eeuw” ter definitie van een periode, door zekere kenmerken onderscheiden, maar zonder eenige begrenzing van tijd. Zooals wij spreken van een „ijzeren eeuw” of een „gouden eeuw.” En in denzelfden zin als „een verkeerd en verdraaid geslacht,” of „een rechtvaardig geslacht.” De eerste uitdrukking wordt door Mozes toegepast op den ganschen tijd van Israëls verkeerdheid en afdwaling, n.l. van zijn eigen tijd af tot den nog komenden dag, wanneer zij zullen bekeerd en genezen zijn. Die „eeuw,” dat „geslacht” is nu reeds bijna tweeduizend jaar oud.

En zoo beantwoordt Jezus hun vraag, door hun te leeren, dat het verkeerd en weerspannig geslacht, dat toen overheerschend in Israël leefde, en zijn stempel zette op het karakter der „eeuw,” niet zou voorbijgaan en vervangen worden door het nieuwe geslacht van priesters des Heeren en dienstknechten Gods, voordat al de dingen door Hem voorged, zouden vervuld zijn.

En op dezelfde wijze waarschuwt de apostel Paulus de Thessalonicensen, zich niet te bedriegen

door valsche voorstellingen omtrent de aanstaande wederkomst van den Messias. Hij zegt: „Dat niemand u verleide op eenigerlei wijze, want die dag komt niet, tenzij dat eerst de afval gekomen zij, en dat geopenbaard zij de mensch der zonde, enz.” *)

Neen, de onbevooroordeelde lezing van 't Nieuwe Testament zelf zal u, geachte rabbijn, niet tot dergelijke gevolgtrekkingen leiden, maar wel die boeken over het Nieuwe Testament, waarnaar gij gezocht hebt, totdat gij die vindt.

De erfenis, door mijn vader vastgezet tot den te voren door hem bepaalden dag, is even zeker de mijne, alsof ik die reeds in handen had. Ik verheug er mij op, terwijl ik er naar uitzie. De wederkomst van den Messias in heerlijkheid, is van Gods wege de groote daad, waarmee Hij ten anderen male ingrijpen zal in het wereldgebeuren. Van de zijde der christelijke gemeente is zij het heerlijk vooruitzicht, waarvan zij de voorsmaak reeds in het heden geniet. Want zij leeft door het geloof, als op den vasten grond der dingen die men hoopt en het

---

*) 2 Thess. 2 : 3

bewijs der zaken die men niet ziet, wetende dat de Christus nabij is, die haar tot Zich zal nemen en met Zich zal brengen in heerlijkheid. (1 Thess. 4 : 14-18.) Maar dit „nabij” en deze verheugenis heeft een gansch anderen zin dan door den rabbijn in een nauwkeurige berekening van tijd wordt gezocht.

Was Jezus een spruit van David?

Een ander bezwaar van den rabbijn tegen het Messiasschap van Jezus betreft zijn davidische afkomst.

Hij vraagt:

„Was J. (Jezus) van Nazareth een spruit van David? Ik bedoel met die vraag: Blijkt uit de — door u als historisch beschouwde — evangeliën, dat J. (Jezus) van Nazareth een nakomeling van David was?”

Wij antwoorden:

Zeker, ongetwijfeld. Als wij inzage konden krijgen in de genealogische registers, door de Joden tot de verwoesting van Jeruzalem zoo nauwkeurig bijgehouden, zouden wij zonder feil daarin de afstam-

ming van Jezus uit het huis van David kunnen naspeuren.

Dat bedoelde registers ten tijde van Jezus werkelijk bestonden, blijkt zonneklaar bijvoorbeeld uit de volgende verklaring van Flavius Jozefus met betrekking tot zijn eigen levensbeschrijving: „Alzoo heb ik den stamboom van mijn geslacht opgemaakt volgens de beschrijving in de publieke registers.”*) Daaruit volgt, dat voor zoover Zijn geboorte en afkomst aangaat, Jezus ten volle beantwoordde aan het beeld van den Messias door de profeten gegeven. Waarom het ook volkomen logisch is, dat in later jaren de Joden Hem algemeen daarvoor hielden; en menschen uit alle deelen van Palestina Hem als Zoon van David aanspraken **) en onder de openbare prediking en bij de machtige werken, die Hij deed, de scharen Hem openlijk erkenden en huldigden als den Zoon van David. En even logisch volgt daaruit, dat deze afstamming van David niet te berde kwam bij Zijn beschuldiging en veroordeeling, en daarbij geen punt van kwestie uitmaakte.

---

*) *Libra de vita sua*, door Flavius Jozefus

**) Matth. 15 : 22; 20 : 30, 31; 21 : 9; Marc. 10 : 47; Luc. 18 : 38, 39

Waarom ook de apostel Paulus kon verklaren, dat Hij was „uit den zade Davids naar het vleesch,“ *) en in den brief aan de Hebreëen heet het als een bekend feit: „Want het is openbaar, dat onze Heere uit Juda gesproken is.“ **)

Er is geen enkel woord in den Talmud, noch in eenig ander boek, dat in de eerste drie eeuwen door Joden geschreven is, waarin dit feit op eenigerlei wijze in twijfel getrokken wordt. Integendeel, het wordt door een passage in den Talmud bevestigd, waar van Jezus gesproken wordt als behoorende tot het koninklijk geslacht. Daar staat uitdrukkelijk: ישו דקרוב למלכות דוד „Jezus die tot 't koninklijk geslacht (van David) behoorde.“ ***)

Waardoor wij, buiten de Schrift om, het recht hebben de gevolgtrekking te maken, dat, waar alle tegenspraak ontbreekt, Jezus van Nazareth inderdaad uit het huis van David voortspruit.

Vervolgens beweert de rabbijn, dat het bij de eer-

*) Rom. 1 : 3

**) Hebr. 7 : 14

***) Tractaat Sanhedrin 43a (in de moderne uitgaven weggelaten).

ste Christenen niet vaststond, dat „de Stichter des Christendoms uit een maagd geboren was.” En hij wil ons doen gelooven, dat zijn gevolgtrekking resultaat is van persoonlijk onderzoek. Het is een autoriteit niet minder dan Professor Adolf Harnack, die zelf niet aan de maagdelijke geboorte geloof, maar toestemt, dat dit feit de algemeene overtuiging der Christenen was omstreeks het einde der eerste eeuw. Hij zegt: „Noch γεννηθεὶς ἐκ πνεύματος ἁγίου noch de geboorte uit een maagd noodzaakt ons van een lateren datum in de ontwikkeling van de christelijke leer te spreken. Integendeel, deze begrippen zijn oorspronkelijk en het bewijs daarvoor is wel, dat deze begrippen op het eind der eerste eeuw, of hoogstens aan het begin der tweede eeuw gemeen goed waren van de Christenen, zooals Johannes en Ignatius ons mededeelen. Maar elk geloofsartikel, dat in dien tijd gemeen goed der Christenen was, moet nagespeurd en teruggebracht worden tot de kerken van Palestina, en tot de eerste tientallen jaren na de opstanding.” *)

*) The date of the Acts & of the Synoptic Gospels, by Adolf Harnack

„De schrijver van Marcus,” zoo gaat de rabbijn voort, „waarschijnlijk het oudste evangelie, heeft er blijkbaar nooit van gehoord — Marcus weet van het leven van Jezus voor Zijn komst bij Johannes den Dooper niets af.” Sinds wanneer is zwijgen over een onderwerp het bewijs, dat men er niets van weet? Is het niet een sterk sprekend bewijs van het alom bestaande geloof ten opzichte van dit punt, dat de eerste gemeente de evangeliën van Mattheüs en Lucas als een juist en nauwkeurig verhaal van haar leer erkende? Maar waarom heeft Marcus er dan geen melding van gemaakt? Lees zijn Evangelie en zie, hoe hij alleen het openbare leven van Jezus, den Ebed-Jehovah, *) beschrijft. Hij begint daarom niet bij de geboorte, maar bij den doop en de zending in Galilea. Hij behandelt niets van wat daaraan voorafging, terwijl Lucas als zijn voornemen uitspreekt: „alles van voren aan naarstiglijk onderzocht hebbende, vervolgens te schrijven.” **)

„Waarom,” zoo vraagt de rabbijn, „moest de Heilige Geest op J. (Jezus) nederdalen, als hij

*) Ebed-Jehovah = Knecht des Heeren.

**) Lucas 1 : 3

reeds door den Heiligen Geest verwekt was?" Wij antwoorden: De zichtbare nederdaling van den Heiligen Geest op Jezus, was Johannes den Dooper als herkenningsteeken door God beloofd: „Die mij gezonden heeft om te doopen met water, die had tot mij gezegd: Op welken gij dien Geest zult zien nederdalen, en op hem blijven, deze is het, die met den Heiligen Geest doopt." *) Ik kan niet zien, hoe dit nederdalen van den Heiligen Geest op Jezus, in strijd is met Zijn verwekt worden door den Heiligen Geest. Integendeel: het eerste was de grond voor het tweede. Ware Jezus niet door den Heiligen Geest verwekt, Hij had de geschiktheid niet gehad om den Heiligen Geest zonder mate te ontvangen. De menschelijke natuur als zoodanig is daarvoor volstrekt onontvankelijk.

Is Jezus' bovennatuurlijke geboorte in strijd met Zijn davidische afstamming?

Rabbijn De Lange kan het feit van de afkomst van Jezus uit het huis van David niet in overeenstemming brengen met het christelijk geloof, dat Hij geen menschelijken vader had. Hij zegt:

---

*) Joh. 1 : 33

„Alleen Mattheüs acht het de moeite waard (dat Jezus een spruit van David was) te bewijzen. D. w. z. hij biedt een stamboom, waaruit blijken moet, dat Jozef een nakomeling van David was. Maar hij stoot dat bewijs zelf omver, doordat hij tevens meedeelt, dat Jozef niet de vader van Jezus was. Hij tracht het te vergoelijken, door aan den voet van den stamboom te schrijven (1 : 16): Jacob verwekte Jozef, den man van Maria, uit wie Jezus, die Messias genoemd wordt, geboren is." Op Mattheüs' betoog is dus toepasselijk het gevleugelde woord van Horatius: Parturiunt montes, nascetur ridiculus mus." *)

Het is erg jammer, dat de rabbijn zich niet van te voren op de hoogte gesteld heeft van de joodsche wet te dien tijde, betreffende deze kwestie. Hij zou de woorden van Mattheüs niet zoo belachelijk maakt en zonder grond over een artikel van het christelijk geloof ijdel getriumfeerd hebben. Naar aanleiding van Mattheüs' woorden aan den voet van den stamboom, merkt Prof. Dr Herman Strack, de wereldberoemde geleerde op het gebied van

---

*) De bedoeling is: de berg baart een muis.

Talmudica, op: „Deze woorden bewijzen, 1e. dat het hier voorkomende geslachtsregister de davidische afkomst niet van Maria, maar van Jozef bevat, en 2e. dat, volgens de meening van den Evangelist, Jezus, door het huwelijk van Jozef met Maria, als rechtmatige zoon van Jozef wordt erkend, en daarmede de stelling: Jezus Christus, een zoon van David (1 : 1) bewezen is. Deze opvatting komt overeen met de joodsche beschouwing van het huwelijksrecht ten tijde van het Nieuwe Testament.” En om deze bewering te bewijzen, haalt deze geleerde de volgende woorden der rabbijnen aan: „Als iemand zegt: „Dit is mijn zoon,” is dit geldig, d.w.z. zijn uitspraak is zonder meer voldoende en de als zoon aangeduide treedt in alle erfrechten van een wettigen zoon.” *)

Op een andere plaats zeggen de rabbijnen:

המגדל נקרא אב ולא המוליד „Hij, die het kind opvoedt, wordt een vader genoemd — niet hij, die het verwekt heeft.” **) Jozef had Jezus van diens

*) Commentar zum Neuen Testament aus Talmud u. Midrasch

**) Schemoth Rabba, hoofdst. 46, 5

geboorte af als zijn zoon erkend. Hij had Hem als zijn eerstgeborene gelost, Hem verzorgd in zijn kindsheid, Hem opgevoed in zijn jeugd. En zoo was het waarlijk geen wonder, dat Jozef diens vader genoemd werd, en Jezus „zooals men meende” zijn zoon.”

Om de meening van den joodschen raad te dien tijde en in zulk een geval te weten, diene nog het verhaal uit den baylonischen Talmud van een vrouw, die voor het Sanhedrin verscheen met een kind, waarvan zij door deze rechtbank als moeder erkend werd, bloot om het feit, dat zij dat kind had opgevoed. *)

Veronderstel nu, dat Jezus voor het Sanhedrin gekomen was na den dood van Jozef en diens nalatenschap had geëischt als erfgenaam, zou Hij niet volgens het joodsche recht als zoodanig erkend zijn? Niet omdat Hij diens zoon was, — maar omdat Hij als zoodanig van de wieg af van hem afhankelijk, opgevoed door hem als zijn zoon, en steeds als zoodanig erkend was.

---

*) Kiddoesjin 80a

De tien stammen Israëls

Uit het 23e hoofdstuk van Jeremia (vs. 6) meent Rabbijn De Lange te kunnen bewijzen, dat Jezus van Nazareth niet de Messias kan zijn. Hij zegt:

„De profeet Jeremia spreekt heel duidelijk van het huis Israëls naast het huis Juda. Met het huis Israëls worden, als die uitdrukking naast of tegenover het huis Juda gebezigd wordt, de tien stammen bedoeld. Waar waren die in de dagen van Jezus van Nazareth?”

Wij antwoorden:

Gedurende het bestaan der twee koninkrijken was er een voortdurende emigratie uit het koninkrijk van Israël naar dat van Juda. Na het wegnemen der gruwelijke afgoden en de hernieuwing van het altaar van Jehovah door Koning Asa lezen wij: „En hij vergaderde het gansche Juda en Benjamin, en de vreemdelingen met hen uit Efraïm, en Manasse, en uit Simeon; want uit Israël vielen tot hem in menigte, als zij zagen, dat de Heere, zijn God, met hem was.” *)

---

*) Lees 2 Kron. 15 : 9; 2 Kron. 11 : 16; 30 : 1—7

Wat de inwoners van het koninkrijk Israël betreft, die verbannen waren naar Assyrië, moet men twee dingen in het oog houden: 1e. Voor de laatste beslissende overwinning van het noordelijk koninkrijk, was het reeds door eeuwen van onophoudelijke oorlogen geteisterd. In het tweede boek der Koningen lezen wij: „Hij (de Koning van Assyrië) had Joahaz geen volk laten overblijven dan vijftig ruiteren, en tien wagenen, en tien duizend voetvolks; want de Koning van Assyrië had hen omgebracht, en had hen dorschende gemaakt als stof.” *) Bijgevolg kan het aantal verbannen Israëlieten niet zoo groot geweest zijn, als sommigen denken. 2e. De verbannen Israëlieten waren gedurende hun ballingschap niet volkomen afgezonderd van hun broederen uit Juda. De koningen van Assyrië en later die van Babylon, oefenden gelijktijdige autoriteit uit over beide landen der ballingschap. Babylon en het land der tien stammen grensden aan elkaar, zoiets als Holland en Duitschland. Later, toen de perzische overheersing de babylonische vernietigde, werd de saam-

---

*) 2 Kon. 13 : 7

hoorigheid nog duidelijker, en de wet van den perzischen Koning gold even goed de provincie Babylon — waar de twee stammen waren — als Ecbatana, de woonplaats van de tien stammen. De Koning van Perzië oefende gezag uit zoowel in Judea, Samaria en Galilea als in de landstreek over den Jordaan. Er was dus een zekere samensmelting vóór de komst van Jezus in de wereld. En de tien stammen in hun geheel zullen zich later, bij de komst van Jezus in heerlijkheid, hun afkomst bewust worden, en een overblijfsel uit hen zal zich tot Jehovah bekeeren. Dan zal de Profetie van Jeremia haar volle vervulling vinden. Jezus zal dan aan Juda (twee stammen) en Israël (tien stammen) de verlossing schenken. De Profeten zien in hun Godspraken altijd het gehééle volk vóór zich: de twaalf stammen.

Deze meening wordt ten volle versterkt door het feit, dat de Apostel Jacobus zijn brief richt aan de twaalf stammen, deze dus als één lichaam erkennende. En evenzoo door de rede van den Apostel Paulus voor Festus en Agrippa te Cesarea. Waar hij spreekt over de belofte der opstanding, zegt hij:

„Tot welke onze twaalf geslachten, geduriglijk nacht en dag God dienende, verhopende te komen.“*) Deze woorden bewijzen, dat hij de twaalf stammen als een geheel beschouwde, vereenigd in de aanbidding van den God Israëls.

En uitspraken in den babylonischen Talmud als bv. „na onderzoek vonden zij, dat hij uit Dan stamde,“ en „na onderzoek vonden zij, dat hij uit Zebulon stamde,“ wijzen op hetzelfde feit.

*In Jezus' dagen werd Juda niet gered,
en Israël woonde niet veilig.*

Een andere bewijsrede tegen het Messiaschap van Jezus den Nazarener is daaraan ontleend, dat in zijn dagen Juda niet gered is, Israël en Jeruzalem niet veilig woonden. „Zaten de woorden:“ zoo vraagt Rabbijn De Lange, „In zijn dagen zal Juda gered worden en Israël veilig wonen, u dwars, dat ge er daarom geen melding van maakt, of wist ge heelemaal niet, dat ze daar ook stonden?“

*) Hand. 26 : 7

Wij antwoorden:

De rabbijn vergeet één gewichtige zaak. Hij vergeet de voortdurende waarschuwing bij al de profetieën, n.l. dat de vervulling er van voorwaardelijk was. Laat mij slechts één voorbeeld noemen. Het derde hoofdstuk van Maleachi, de eerste twee verzen. De Joden waren het er over eens, dat deze woorden den Messias golden. De profeet bevestigt daarin de verwachting des volks, als hij spreekt van den Engel des verbonds, dien Heere, dien het zoekt. En hij verzekert hun, dat Hij komt en snellijk komt tot zijn tempel. En dan vervolgt hij: „Maar wie zal den dag zijner toekomst verdragen? Het zal toch zijn een dag brandende als een oven, verterende de goddeloozen als een stoppel, die hun noch wortel noch tak zal laten. Het zal een groote en vreeselijke dag des Heeren zijn. Het woord Gods zal niet falen, het zal geschieden, maar het zal den goddeloozen niet van vrede spreken.” Hoe vaak is het aan Israël verkondigd, dat zoo het zich niet bekeert en niet gelooft, de dag des Heeren voor hem in plaats van licht duisternis zal wezen?

De vraag van den rabbijn verraadt, helaas, dezelfde dwaling, die ons volk beging ten tijde van de komst van den Messias in de wereld. Het volk zag maar één kant van de profetie en dacht, dat de komst van den Messias hen zou verheerlijken, ongeacht wat zij al of niet waren. Als de profeet de vijanden en de onderdrukkers van Israël met zijn bedreigingen tegemoet treedt, verheft hij tegelijkertijd zijn stem tegen de zonde des volks. Aanklachten, bedreigingen, aanzeggingen van een komend oordeel zijn veel talrijker in de profetieën dan beloften en bemoedigingen. Maar het volk had alleen oor voor de laatsten en was doof voor de eersten. En zoo bleef het ten einde toe. En zoo werden bedreigingen vervuld en gerichten voltrokken. Luister naar Gods waarschuwing door Zijn knecht Mozes: „Het zal geschieden, de man, die niet zal hooren naar Mijne woorden, die de Profeet in Mijnen naam zal spreken, van dien zal Ik het zoeken.” *)

En waar is het volk, dat zoo onder het oordeel is

---

*) Deut. 18 : 19

doorgegaan als ons volk, dat de woorden hoorde en de teekenen zag van den Godgezalfden Jezus van Nazareth, en Hem desondanks verwierp? Onze huidige toestand is één van de krachtigste bewijzen voor het Messiasschap van Jezus van Nazareth. Een van de krachtigste, zeg ik, maar op verre na niet de eenige.

Vergelijk eens de wereld, zooals zij was vóór de komst van den Godgezalfden Jezus van Nazareth en zoo als zij nu is, en welk een verschil! Tweeduizend jaar lang bedekte duisternis de aarde en donkerheid de volken. Sinds dien kwamen millioenen heidenen tot het licht des Heeren, en koningen tot den glans, die ons is opgegaan. Welke schaduwen het officieele Christendom ook moge vertoonen, zij kunnen den glans van dat licht niet verdonkeren. Ondanks den heftigen tegenstand der Joden, der Heidenen en der Mohammedanen heeft het Christendom overwonnen en in talloze landen de afgoden vernietigd. Velen van het joodsche volk hebben zich voor den Messias uitgegeven. Aan sommigen hunner stond al de rijkdom en de strijdmacht der Joden ten dienste, en zij waren sterk

genoeg om de legioenen van het keizerlijk Rome te trotseeren. Hun gedachtenis is met hen vergaan. Maar Hij, die waarlijk recht had als Messias op te treden, beschikte over geen geld of wapenen, over wereldsche macht, noch majesteit. En zie, zijn naam weerklinkt van pool tot pool, en zijn werk is tot de einden der wereld openbaar voor de oogen van het gansche menschengeslacht. Hij alleen heeft de verwachting aller profeten vervuld. Zijn Godsopenbaring verhief zich boven de nationale grenzen voor de oogen aller heidenen, tot verlossing van zonden en ongerechtigheden.

The first part of the report deals with the general situation of the country and the progress of the work done during the year. It is followed by a detailed account of the various projects and the results achieved. The report concludes with a summary of the work done and a list of the names of the staff members who have been engaged in the work.

The second part of the report deals with the financial statement of the year. It shows the total income and expenditure for the year and the balance carried forward to the next year. It also shows the details of the various items of income and expenditure and the reasons for the variations from the budget. The financial statement is followed by a list of the names of the staff members who have been engaged in the work.

The third part of the report deals with the general remarks and conclusions. It discusses the various problems that have arisen during the year and the measures that have been taken to deal with them. It also discusses the future prospects of the work and the steps that are being taken to improve the efficiency of the organization. The report concludes with a list of the names of the staff members who have been engaged in the work.

SLOTWOORD

„Wij hebben gevonden den Messias;
hetwelk is, overgezet zijnde, de Chris-
tus.”

Johannes 1 : 42b

W

IJ hebben den Messias gevonden. Niet den Messias naar de droomen der rabbijnen, maar den Messias van Wien gesproken is door de wet en de profeten. Indien Jezus had beantwoord aan de roeping der Joden van Zijn tijd, zooals zij zich die van den Messias voorstelden, zij zouden Hem gekroond hebben als den Zoon Davids en gezet hebben op den troon Zijns vaders. Maar Jezus wees die hulde af. Hoe zouden op deze wijze de Schriften vervuld worden, die zeggen, dat Hij, de Messias, lijden moest en alzoo in Zijn heerlijkheid ingaan? En Hij liet Zich kronen met doornen en op een kruishout ten troon verheffen.

En in dienzelfden geest koos Hij degenen, die Zijn naam verkondigen moesten aan de wereld. Geen menschelijke wijsheid was daarbij aan het woord. Was er ooit grooter dwaasheid denkbaar dan onbekende, ongeleerde visschers de bekeering der wereld toe te vertrouwen? Zullen visschers de Schriftgeleerden van Jeruzalem onderwijzen en

den eeredienst in den tempel ophéffen? Zullen de wijsgeeren van Griekenland en de machthebbers van Rome aan de voeten van tollenaars plaats nemen? Was er iets belachelijkers te denken dan de handelwijze van Christus in de keuze Zijner volgelingen — de mannen, wien dan toch de gansche opdracht van de verkondiging van het Evangelie werd toevertrouwd? Welke stichter van een nieuwe leer onder de menschen heeft ooit een meer onlogische methode gevolgd om zich al bij voorbaat een mislukking te waarborgen? Geen wonder, dat de wijsheid dezer wereld er zich vroolijk over maakte en de vijanden er hun diepste minachting over uitspraken! En toch, en toch, dit dwaze Gods was wijzer dan de menschen en de geschiedenis heeft deze wijsheid gerechtvaardigd. Visschers en tollenaars hebben gezegevierd over wetgeleerden, profeten en koningen. Boven de heerlijkheid van Pentateuch en Psalmen straalt de Zon der gerechtigheid uit de Evangeliën! En boven het genie van de schitterendste klassieke schrijvers gaat het machtwoord uit der eenvoudige, joodsche discipelen van den gekruisigden Messias.

De groote fout, die wij Joden als volk maken, komt voort uit het feit, dat wij geen onderscheid kennen tusschen den lijdenden Messias en den Prins uit het huis van David, onder Wien, en onder Wien alleen, wij den grooten zegen zullen genieten, die ons in de laatste dagen beloofd is. Israëls verlossing zal zeker komen, de beloften zullen zeker worden vervuld. Maar op Gods tijd. En terwijl de Joden als volk voortgaan, zich hardnekkig tegen God te verzetten, Zijn Gezalfde te weerstaan, en een gezindheid des harten te openbaren zoo gansch onwaardig aan de hooge bestemming, waartoe zij geroepen zijn, zie ik niet in, hoe het met de profetieën in overeenstemming te brengen zou zijn, indien zij in een anderen toestand verkeerden dan den ongelukkigen, waarin ze thans zuchten.

Dat Israëls ongeloof en ongehoorzaamheid, tot zijn eigen schade, de vervulling van Gods raad met dat volk vertragen, wordt ons door de rabbijnen duidelijk aangetoond. Om slechts één voorbeeld te noemen. In den babylonischen Talmud lezen wij: *)

---

*) Tractaat Sanhedrin 98a

Rabbi Jozua ben Levi ontmoette Elia aan den ingang van het graf van Rabbi Simeon ben Joachi.

Hij zeide tot hem: „Wanneer zal de Messias komen?”

Deze antwoordde: „Ga heen en vraag het Hemzelve.”

Hij ging heen om Hem te ontmoeten en vroeg: „Vrede zij U, mijn Leeraar en Meester.”

En Hij antwoordde: „Vrede zij u, zoon van Levi.”

En hij zeide tot Hem: „Heere, wanneer zult Gij komen?”

De Messias antwoordde: „Heden.”

Toen keerde hij tot Elia terug, en deze vroeg: „Wat heeft Hij tot u gezegd?”

En Jozua antwoordde: „Hij zeide tot mij: „Zoon van Levi, vrede zij u.””

En Elia hernam: „Daarin heeft Hij u en uw vader het eeuwige leven verzekerd.”

Doch Jozua zeide: „Evenwel heeft Hij mij misleid doordat Hij zeide: „Ik kom heden,” en Hij is niet gekomen.”

Maar Elia antwoordde hem: „Dat was het, wat Hij bedoelde: Heden, zoo gij mijne stem hoort.”

Israël moet bekennen, dat er in de gansche historie niemand is geweest, die de hoop en verwachting des volks dermate heeft verwerkelijkt, indien niet Jezus van Nazareth. En het moet evenzeer erkennen als een historisch feit, dat de meest verlichte en beschaafde koninkrijken der wereld gebracht zijn tot de kennis van den God van Israël en tot de belijdenis, dat er geen andere goden zijn dan Jehovah, door de prediking van de discipelen van den Godgezalfden Jezus van Nazareth, en door Hem alleen.

Abraham werd uitverkoren, geroepen en in verbondsgemeenschap met God gebracht — waartoe? Opdat in zijn zaad alle geslachten der aarde gezegend zouden worden. Zag die belofte op wereldsche, stoffelijke zegeningen? Neen, de belofte zag op het geloof van Abrahams zaad, waardoor dit alle geslachten der aarde ten zegen zou zijn. Nu is de groote vraag deze: Zijn de geslachten en volkeren der aarde gezegend door het zaad van Abraham? En zoo ja, in wien?

Hetzelfde kan van Davids troon gezegd worden. De heerlijkheid van dien troon zou de heerlijkheid voor alle volken zijn. De 72e Psalm zegt daarvan: „Zij zullen in Hem gezegend worden; alle Heidenen zullen Hem welgelukzalig noemen.” Er is niemand, die uit die woorden besluiten kan tot louter aardsche welvaart voor het menschdom, of een koninklijke heerschappij van den Zone Davids in den trant van overheersching zooals die der Caesars. Het ziet op de heilige beteekenis van Davids troon voor de gansche aarde. En weer is ook in deze de vraag: Waar is de Zoon van David, door Wien alle volken gezegend en die door alle natiën geëerd zal worden?

En wat te denken van den Jodenhaat in de wereld? Hier moeten wij tot onze vernedering erkennen, dat vele zoogenaamde Christenen niet alles gedaan hebben om het zoogenaamde rassen-vooordeel te bestrijden. Wat meer is: niet zelden dat in de hand gewerkt hebben. Dat dit vooroordeel overheerschend is in sommige landen onder velen, die zich Christenen noemen, en de afschuwelijke uitbarstingen er van, zijn tegelijk een schande en een

anachronisme. Maar dat is niet de schuld van Christus of van het ware Christendom. Het is de schuld van hen, die Christus niet in waarheid hebben aangenomen en van hen, die het Christendom den rug hebben toegekeerd.

Het Evangelie van Christus predikt geen dwang en werkt niet als een machine. Het stelt voor de keuze het te verwerpen of het aan te nemen. En zooveel als het, beter gezegd, Christus Zelf, aangenomen hebben, dien geeft Hij macht kinderen Gods te worden. Maar als we een blik in onszelf slaan, dan ontdekken we, dat er een levenslange strijd is van het nieuwe levensbeginsel tegen het oude. Dan weten we bij ervaring de kracht van dat oude. Dan zien we ook in dit bijzonder geval, hoe groot die is, waar het geldt het nationaal vooroordeel zelfs in een land, dat tot voor kort tot de meest beschaafde Christenlanden gerekend werd. En zooals de Christen persoonlijk den voortdurenden strijd kent tusschen die oude, ingewortelde zonden en het nieuwe beginsel, zoo zien we dien ook in de volken. Zelfs waar de Heilige Geest in de kracht van Christus

het nieuwe leven in de ziel deed geboren worden, dreigt telkens weer het gevaar in de macht van den ouden mensch terug te vallen. Hoeveel te meer geldt dit christen-volkeren, waar de anti-christelijke machten bij toeneming veld winnen. Neen, Christus en het Christendom lijden aan geen mislukking. Hun eeuwige kracht en Goddelijkheid is ternauwernood op de proef gesteld — hun dag moet nog komen.

Nog één opmerking. Geen Israëliet kan ook bij benadering beseffen de hartbrekende smart en ontzetting over de onchristelijke rechtsverkrachting, die het volk der Joden ten deel valt, als de Jood, die in Jezus van Nazareth als zijn Messias en Goël gelooft. Maar zelfs deze diepgaande smart is niet bij machte den vrede te verstoren, dien hij in Christus heeft gevonden. Of eenigermate de overtuiging te verzwakken, die in de ervaring haar onwankelbaren grond heeft, waarmee hij het zijn ouderen joodschen broeder, Saulus van Tarsen, nazegt: „Ik schaam mij het Evangelie van Jezus Christus niet, want het is de kracht Gods tot zaligheid voor een ieder, die

gelooft — eerst den Jood, en ook den Griek." *) Hij weet, dat wat zich nu in de wereld aan zijn oog vertoont, slechts schaduwen zijn van het echte Christendom. En de schaduwen zijn daarom zoo donker en zoo diep, omdat het licht zoo vlekkeloos en heilig is. In de kracht, waarmee het barbarisme van welke kleur ook, rood of bruin, wordt veroordeeld, ziet hij het beste bewijs, dat het Evangelie doorwerkt. Het is de Heilige Geest van Christus Zelf, die dagelijks het leven der wereld en des menschen overtuigt van zonde, van gerechtigheid en van oordeel.

---

*) Rom. 1 : 16

